Контрольный экземпляр

Массо а мехкий пролетареш, вІашагІхкета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 25 МАРТ, 1980 ШУ. ● № 36 (6166). ● Мах 2 кепиг.

ЛАЬТТА ЛЕЛАДЕРИЙ БЕХКТОКХАМЕ ХА

БІаьсти яьнкай. Цхьадолу денош лаьтта леладерашта аьттув боьцаш хиннадале а хІинз массанахьа а бІаьстен балхаш шерра дІадоладе йиш йолеш ха яттай. Хьалха латтача боахамашка кхашкара балхаш чакхдихара де дезараш белгалдоахаш чІогІа уйла тІаьххийта къоастайнр дІадахача чІогІа хала чу шера итогаш, укх шерара хьалаш. Пайда эца лаьрхІад хаоттама хала хьалаш эшадара йолаш мел йолча торонех. БІаьсти дага а доацаш отта йиш йолча халонашца къовсам лоттабара шин хеннахьа а йизза а кийча хила еза ерриге техника, дІалуш дола фу, кхыдола кхоачамаш.

Дукха боахамаш да бІаьсти кхашкара балхаш тахан а Кіадоладара шоай техника кийчъяь. Царех я Назрановски района «Экажевский», Надтеречни района «Озерный», Грозненски района «Пригородный», Малгобекски района «Ачалуки» яха совхозаш, кхыдола боахамаш. Бакъда, массанахьа а дац гІулакхаш иштта. ХІинз бокъонца техника кийчъянза боахамаш долаш да. БІаьстен балхаш дара ха хьатІакхаьчаяц, техника кийчъе кхуэргІа кхаш бегІараш чІогІа гІалат баргба.

Донкхий а бехктокхаме а балхаш да укх бІаьсти республика кхашка де дезараш. Аха дезаш 10 эзар гектар гаргга лаьтта да. ДукхагІча даькъе из аха дезараш Сунженски, Урус-Мартановски, Назрановски районий боахамаш да. ДІаде дезаш да 185 эзар гектар ялат а кхыйола культураш а. Кен 7 эзар гектар, ялата-бобовя культураш — 6 эзар, текараш — 15 эзар, борц — 1,5 эзар, хлата лаьрхІа хьажкІаш 33—35 эзар, шекара свеклаш 9,2 эзар гектар.

БІаьсти кхашка деча балхий толам дукхагІча даькъе тийша хургба коллективаш инициативах, хун болх де дезача керттерча гІулакхашта тІабераабарах, механизаторий говзалах, специалисташа ниіса кулгвлдарах. ХІаракела ха деза ше де дезар. Царна дика ховш хила деза хІара технологически операци малагІча ханашка, миштa чакхъякхи еза, дисциплина лертІа йолаш хила беза.

Колхозашкен совхозашкен тоъал йолаш я бІаьстан кхашкара балхаш лоацца ханашкен дикеи чакдаха материально-техническа база, болх бе ших. ХІаьта боккха лоархІам болаш да хІара культурана лаьрхІа хІара боахаме Іилман ларда тІара технологи оттаар. Толам боаккхийтаргба технологически гІулакхаш нийса леладаро.

Вай кхашкара хьувкъам айбара кистта лоархІаме да минеральни удобренеш яхкар. Укх шера тоъал уж яхха тороеш я боахамий. Хьаьнъалха пайда эца беза органически удобренеех а.

КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленуме белгалдир юрта боахама дерриге доакъош планагІа индустриальни ларда тІа дахааза дергдац аьнна. Лаьтта леладеча из эггара хьалха дувзадеина да къаьсткъаьста культураш хьалкхеча индустриальни технологи юкъеяхьарца. Цун кІийле я хІанзарча машинехи орудехи, биазача бoараме минеральни удобренеех, лакха эффективни гербицидех, баьцоагІаш лоранра средствех, дикагІа долча фухи гибридехи комплексно пайда эцарца, хІаьти иштта къахьегам вІаштІехьбаккхара дикагІйола формаши методаши юкъехкувларца. Цу тайпара технологи хьажкІаши шекара свеклаши, кхартолаш хьалкхееча юкъенхувлара опыто къаьгга хьахьекхад из чІогІа пайдане долга. Цо торо хулийт къахьегами руакъен кІезигагІа дІа и ухийташ кхашкара продукци дукхагІа яккха.

Соахка хьажкІаш хьалкхееча керда технологи лелаьча мехка гІолла хьанйцача юкъера хьувкъам гектари тІара 51,5 центнер хилар — хьалха дена хьайоагІача методех делакчул 23,8 центнер дукхагІа. Шекари свеклай гектар кулг-кара лелаеча 200 сага-дентара 40 сага-денга кхоачаш кІезигга къахьегам, хьувкъам 350 центнер болча.

Лаьтта леладара юкъара культура, хьувкъам айбара гІо дарка цхьана индустриальни технологе хІара специалиста, хІара механизатора лоархІами бехктохами лакхбу, массе а хана, дерригача доакъошка дисциплина чІогІа лелаелга дІадех: лаьттаниа обработка еча, гербицидаш тохача, хІамаш дІаювча, кхычахьа. Юрташкарча партийни организацей декхар да шоай коллективашка кердача технологе тІа довлара лоархІам дІабовзийтар, цун эффективность дІахьокхар, из лерргІа ювъейоалачийтар.

ДІадахача шера а саина кхашкара балхаш деча лелаергья техникак пайда эцара ипатовски метод. Цу методагІа оттаяь планаши графикаши ханиахьа кхоачашъяро Іалашдергда бІаьстан кхашкара балхаш лертІе чакхдоахилга.

В. И. Ленин ваь 110 шу дизара даха ма доагІара накъадахара, пачхаьхьалккхен планаш кхoачаш а тІехкхоачаш а яра шерра яьржача социалистически яхьа керте оттар, цуина боагІаш бола лостам балар боахамий кулгалхой, партийни организацей эггара хьалхара декхар да.

БІаьстан кхашкара балхаш ма хулла сихагІен дикагІен чакхдахар лаьтта леладерий — тахaнара эггара бехктокхамегІа дола гІулакх. Наьха творчески хьинар хьал а лоацаш дикагІа йола опыт юкъекхахьар керттера болх лархІа боагІа юрташкарча партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша, халкъа депутатий моттигерча Советаша.

В. И. Ленина юбилейна накъадолхаш

РЕПОРТАЖ

БІУБЕННА ГІА БОАХАШ

Горячеводски УБР вышкомонтажни цеха бригадир Супьян Хамастханович Имнеев дика сахьийна вар юххьавьча № 14 йолча буровой (Червленная) юкс гІолла дІаюха ухаш лелаш. Цун уйла кхетаче хала дацар. УрагІъакхай тахан-кхоан яхар мо лаьттан ченашта бурув тоха йолалургйола кхы цхьакха буровой. ХІаьта хІана из объекте гІолла лелиш ва, шин кагий нах де мел дезар сихагІа даь баха гІерташ.

— Укх сихьате хьамхоча безаш ба бурувдеттараш, буровой дІаэца, хІаьта вай хІана а деррига а кийча дац. —йоахар цо, участка цхьаш мІІингера воих мІІинге а водаш.

Февраль бутт болабеннача хана шин бригада а йоалаеш Супьян уккхаза хьакхаьчача хона, яьсса аре мара хІама дацар укхана. Мехо гІотта а йийн бурувни аре гІолла кхестайора лай чил.

— Геттара дукха цар шовзкъа дийнехьа де дезаш киннараш, — дувц Супьяна, — хІийле йоала эзар, монтаж е эзар нерлача конструкце пьшкана, дІаоттае эзар обопудовани, хьалье эзар нассоcни кхыйолен гІоика йола помещенеш. Хьалхашка лаьтта цекхар кхоачашдара эцаш хинбар дар къахьегам нийсе вІаштІехьбаккхар, расчет.

Болх болабалехьа бригадин собране соцам бир оаха вилача ханал хьалха буровой эксплуатаце дІалла. Ала йиш йолаш да бригада цу декхарах лоархІайкр аьнна. Нийсъелар, шекo яд, шин тайпара халонаш а. Установка кердача тайпара яр, иззамоге бригада цІаккха а вІашагІъелла яцар. Массехк дийнахьа хьу йоацаш даьгІар, хІаьта цо шин аргІанна тІехьамьикхар вышка дІаялара ха. Ерригача бригада болх хьоахабича, со чІоагІа раьна ва кагийча наха. уж шоай падалех лоархІабир. шоаш баь болх дика а бир.

Бригада гІулакхаш грамоташца, вымпелашца, ахчан совгІаташца белгалдаьккхад.

ХІана, хетаргахьа, лархІа а хала да цу бригада коллективо болх баь ерригa буровой объекташ. «Аьрдехьара берд, аьттехьара бердІ» — йоах Супьяна беган беш... из деррига а оаха даьд. Иштта да а да из. Супьяна новкъостий болх беш мел хиннача моттигера дика тешал да царна тІехьа, цар метта тІабаьхкараш баркал яхаш хул болх дика барагІа.

Массехк шу да бурув тохара балхий управлене а хІаьта иштта подразделене вышкомонтажни бригадашта юкъе а хьалхара моттиг цу бригадага йоль. Укх шера, берригача вай мехко В. И. Ленин ваь 110 шу дизар белгалдоаккхаш, бригада коллективо лаьрхІад цхй долча юбилейна шин совгІат кийчде, тІехаина цхьаькха буровой а хьалйогІа.

Белгалдаккха лов сона, цу декхарех бригада лоархІаергхилар, хІана аьлча Іалаьмите дика кагий нах ба цига болх беш бараш — вышкомонтажникаш. С. Мачигов, А. Манафов, сварщик А. Муля. Цар балхах тийша о мо дий лаьттан чекашка кхача гІертарий толамаш.

А. АРЧАКОВ.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) вышкомонтажникаш А. Манафови С. Мачигов.

А. КЛИМОВА сурт

ХЬУВКЪАМ ЛАКХАГІА ХИЛИЙТАРА

Грозненски района «Пригородный» совхоза белхлоша агротехнически дикагІча ханашка дІадоладаьд кхашкареи бешамашкареи бІаьстий хьалхара балхаш.

Иштта, мокха а баьккхи баьцадаараш дІаде мара ца дезаш кийчдаь Іодилла 300 гектар лаьтта. ХьалхагІа кхоккха центнер суперфосфати калийни тухи тайса макхаш даьхад 70 гектари тІарча оиьа дІайийча дуккхача шераша тІаювлача баьцашта.

Хьалхара балхаш чакхдоахаш боахк совхоза баьцадаараш кхедераш. ХІанзле тхьаь итт теплице дІадийнад цар тайп-тайпара баьцадаараш, кхаь гектара тІа — беттдуаргаш, пхе гектара тІа — петрушка.

Шоай хьалхара балхаш деш боахк сомий бешамаш лелаераш а.

С. АУШЕВ.

19 АПРЕЛЕ — Ерригсоюзни коммунистически субботник

Пятилетка фонде — 1200 сом

Укх шера 19-ча апреле хургдолча Ленински субботнике хьинаре дакъа лацар дукха лаьрххІа кийчо еш ба МагІалбикерча «Кавказ» совхоза къахьегамхой. Совхозе вІашагІъеллача субботника штабо хьалххехьа а белгалдаьхад цу дийнахьа кхоачашдергдола балхаш. Цу юкъе да 22 гектар комсаш лаьтта кІалхара хьаргчайоахилга, 350 гектара тІа тІоадал дІакъовлаш манхаш доахилга, 350 тонн органически удобренеш кхашка дІахьолга, гул а даь 7 тонн гІина аьшк пачхаьлкхена дІалулги, иштта кхыдола балхаш.

Ленински субботнике дакъа лоацаш хургва совхозера 140 саг. царех кхо бІаь гаргга бараш боахама тайп-тайпарча доакъошка шоай керттера болх беш хургба. Лакха овсарле йолаш къахьегам а субботник долча дийнахьа 3700 сома маьха балхаш кхоачашде а лаьрхІад цар. Кходаьча доагорца цу дийнахьа болх беш хургба совхозера дукха тракториcташи шоферашн.

Ленински субботнике 1200 сом алапи дакха а из ахча пятилетка фонде дІачудала а лаьрхІа ба укх шера совхоза къахьегамхой.

А. БАСИЕВ.

Олигова Матренас Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхозе доярка йолаш къахьега 19 шу да. Цо хьахьекхад ше дика болхло хилар. Цун наькха тІа йоал Къахьегама Цеча Байракха орден. Социалистически яхье дукхаза хьалхеяьхай Матренас Дукха ха йоацаш юха а Назрановски района халкъа депутаталла хержай из.

СУРТА ТІА: М. Олигова.

З. БАТЧАЕВА сурт.

Дика хоамаш

Грозненски швейни производственни объединенерча 160 гаргтача болхлочо доккхий социалистически декхараш тІаийцад В. И. Ленин ваь 110 шу дузача дента кхачалехьа иттлагІча пятилетка задани кхоачашде аьнна. Царех 65 болхлочо шоаш денна дош хавал дукха хьалха чакхдаькхад. Бараъкъаш доахача Хумидов Ширвани Алаудиновича хІанзлехьа кхоачашъяьй шин пятилетка задани. 1984 шера календарах къахьегаш ба баракъаш доахараш Исаев Асланбек Хасанбековичи Ильина Варвара Федоровнаи. ЦхьайтталагІча пятилетка кхоалагІча шера чотах къахьегаш ба осноровщица Бабикаева Наума Владимировна, баракъаш доахар Столярова Мария Ивановна, хІамаш тега мотористка Суворова Татьяна Васильевна, кхыбараш. Цар кийчъю продукци тІехдика мара хилац.

* * *

«Горскнефть» НГДУ мехкдаьттахоша укх шера шин беттен ах беттен планагІа лаьрхІачул совгІа даьккхад вхи бІаь совгІа тонн «Іаьржа дошуо». Соахка укх хана хинначул 4,3 процент лакхъяьй къахьегама овсарле. из лакхъяра чотах даьккхад планал совгІа мел даьккха мехкдаьтта.

«Горскнефть» НГДУ яьржача социалистически яхье хьалха латташ я Газиев Кант Юсупович керте латтача мехкдаьттен гаяи йоахача цеха коллектив. Управлене бригадашта юкъе хьалхара моттиг дІа ца хецаш хьайоагІа Исраилов Суламбик Мовладович керте латта скважинашта капитальни ремонт ю коллектив. Цо хІанзлехьа дикка тІехкхоачашъяьй пятилетка задани. Укхаза шоай новкъосташта хьокхам телаш къахьегаш ба ремонтникаш Дорофеев, Мутакаев, Махьматханов, кхыбараш.

* * *

«Чечингшвейбыт» объединене толамаш доахаш хиларца белгалъяьнна я Тарамова Камиса Абубакаровна керте латтача кхоалагІча мастерской коллектив. ИттлагІча пятилетка тІехкхьарча беттачотах къахьегаш я из хІанз.

Пхе шера план хІанале тІехкхоачашъяьй объединенерча 60 гаргтача болхлочо. Царна юкъе а белгалъяьнна дика къахьегаши 1983 шера чотах бола беши я баракъаш доахар Усик Ольга Васильевна. ЦхьайтталагІча пятилетка шоллагІа шу да хІамаш тегача мастерий Камнева Тамара, Петросова Розай, Шахгиреева Каметай балха календара тІа. Шоай къахьегама толамаш цар хетаду В. И. Ленин ваь 110 шу дузача цІейна.

* * *

Укх шера план толамца кхоачашъеш хьайоагІа Грозненски экспериментально-механически завода коллектив. Шин бетта задане совгІа цо мехьале лаьккхар кхо эзар сом мах бола товарни продукци. Хьинир айдена къахьегаш я из укх бетта а кхоачашъяьй тхьаь дея задани.

В. И. Ленин ваь 110 шу дизара сийна пхье ваьннача пхе болхлочо пхе шера план кхоачашъяьй. Царех ба аьшкпхьар Гуляи Владимир Семенович, фрезеровщик Сергудаев Алексей Николаевич, сверловщик Юмакулов Алимжан Ахтямович, кхыбараш.

Пхе шера план кхоачашъе гарга ва заводера кхы а 13 болхло.

ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДЕРГДА

Грозненски района «Советская Россия» яхача колхоза хьайбаш леладераш хьинаре къахьегаш ба В. И. Ленин ваь 110 шу дизара накъаболхаш.

Укхала хІара денна шерлу пачхаьлкхенга шура йохкара кхаь бетта план кхоачашъяра яьржа социалистически яхь. Цу сий долча цІейна накъадолхаш тха фермай болхлоша лаьрхІад планал совгІа пачхаьлкхенга 10 тонн шура йохка.

Хьайбаш леладерашта юкъе яьржача яхье хьалха латт Садулаев Вахае кулгалду № 1 йолча ферма коллектив. Дукха ха яц Ваха фермана керте этта, бакъда, дукхачa хана дена болх беча йоккха опыт йолча кхыча бригадел тІехьайнсац цо кулгалдеча ферма коллектив.

ХІана хІара дийнахьа пачхьалкхенга 2900—2950 килограмм шура йохи. Из соахка укх хана ехкачул 900 килограмм дукхагІа я.

Из толам баккха вІаштІехьдаьннад колхоза правлене новкъостал а деш, фермай болхлоша хьинаре къахьегарах. Шоашкара масая а гойташ, дика болх беш ба доаркаш Закаева Сацита, Эльмурзаева Умалкусум, Бериева Іайпо, Илдербиева Зулай. Цар хІара кхоабача Іаттагара хІара дийнахьа 7,5—8 килограмм шура йоаккх. ХІаьта, Закаева Сацитас кхы а дукхагІа йоаккх — 8—9,5 килограмм.

Моральни а материальни а стимулированех лертІа пайда а эцаш хьадаьр массанейна дІа а довзийташ, шерра йоаржаьча социалистически яхьах беркат даьлар. Укх шера чакхбаьннача шин бетта хІара беттача Іаттагара 963 килограмм шура яьккхай. Из соахка цу юкъагІа яьккхачул 79 килограмм дукхагІа я.

Из цифра хІара денна дукхагІа хулаш йоагІа. 1980 шера февраль бетта хІара кхоибача Іаттагара 200 килограмм шура яьккхай. Из соахка цу хана яьккхачул тоъал дукхагІа я.

Шура тІа-тІа алсамъяхара чІогІа новкъостал ду бежаІуша. Дика хьож доахенга Османов Муса, Османова Зулай, Тарамов Имран, Бартханов Адам, Усманов Водруди, кхыбараш. Цlаккха а дийнабац уж хьайбашта доагІа гІулакх на деш. Шоай ханнахьа хьайбашта доакъар дулл, уж латта моттигаш цІена лелаю.

Къахьегаме хьалха латтача тха доаркаша дош деннад иттлагІча пятилетка тІехьарча шера хІара беттача Іаттагара 3000 а кхы совгІа а килограмм шура йоаккхаргья аьнна. Шеко а йоацаш, ала йиш я цар из дизза кхоачашдергди.

С. ГЕЛАГАЕВ,
«Советская Россия» яхача колхоза керттера зоотехник.

Хьехархой семинар

Селхан Грозне чакхъяьлар шин дийнахьа болх беш хиина «Дешархой лакхара морально-политически оамалаш хьахилийтара, дешархошка марксистско-ленински теори, КПСС-ен Советски пачхьалкхеи политика ІомайтІега дІахо эргалоахаш тоадара хьакъехьара советски школа декхараш» яха Іилма-практически конференци.

Лоаца къамаьл а даь конференце пленарни заседани хьайийлар КПСС Нохч-ГІалгІай обкома секретара **М. О. Бузуртанова**. «Юкъерча школе В. И. Ленина вахар, гІулакхаш, производенеш, КПСС-ен Советски пачхаьлкхеи документаш Іомаделга» яха доклад йир республика просвещене министра **М. У. Умарова**. ХІаьта ВЛКСМ Нохч-ГІалгІай обкома секретара **С. Г. Кияшкое** яь доклад «Коммунизм хьалье Іомале» яха лергдоаца ленински васкет вахаре кхоачашдара тІаберзабаь школай комсомольски пионерски организацеша чакхбоаха болх яхаш яр.

Конференце пленарни заседане а болх беш хинначa цун лахайтта секце а иштта къамаьлаш дир халкъа просвещене бехктохкамеча болхлоша школай директораша, хьехархоша, классал а школал а арахьа бу болх вІаштІехьбоахараша.

Яхье хьалхалаттараша хьокхам тел

МалгІабика районе шерра яьржай иттлагІча пятилетка планови задании тІанйца социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдара тІаерзаяь социалистически яхь.

Итт гаргга производственни подразделени, бригада, цех, 15 смена, 350 совгІа вола производстве хьалхалаттар цхьайтталагІча пятилетка чотагІа къахьегаш ба хІанз.

Дика лоархІаю планови заданех а социалистически декхарех а «Грознефтегаз» НГУ № 3 йолча цеха, «Грознефть» объединене тампонажни участка, «Малгобекмежрайгаз» треста, торговни организацей, транспортни предприятей, «Чечингпромстрой» треста ПМК-155 участка, «Ачалуки» завода, кхыча предприятей коллективаш. Цу коллективаша яьккхай планагІа лаьрхІа хинначул совгІа 19 миллион кубически метр газ, дІа-юха дихьад 10 эзар тонн мовхьаш.

Социалистически яхье хьалха летт Н. З. Гилаев, Г. Ш. Хантемиров, М. А. Хадзиев начальникаш бола бурув детта бригадаш, мастераш И. А. Погоров и А. Д. Кокоеви керте латта скважинашта лаьтта кІал капитальни ремонт ю бригадаш, производстве хьалхалаттараш Н. К. Шаламытин, В. И. Алексеев, Вознесенски газ чакхйоаккхача заводе къахьегаш бола мехкдаьтта даькхара операторaш И. Киселеви, М. Наноеви, дуккха кхыбараш.

1980 шера хьалхарча шин бетта план тІехкхоачашъяьй районо, хІаьта промышленни продукци дІаяхийтара план 102,5 процент кхоачашъяьй.

ХІана дуккха коллективаш я районе пхе шера план В. И. Ленин ваь 110 шу дузa ди тІакхоачаш кхоачашъяра яхь йоаржаь. Из ди тІакхоачаш керттерча технико-экономически хьокхамашта пхе шера план кхоачашъе декхар тІанйцад «Малгобекмежрайгаз» треста, технологически транспорта Малгобекски управлене, Вознесенски газ чакхйоаккхача заводa, Малгобекски геофизически экспедице, кхыча предприятей коллективаша.

Района дуккхача предприятей кулгалхошеи партийни организацешеи хьакъалагІа творчески леладу производство вІаштІехьъяккхара, керда резерваш лахара, кхоачамбоацараш дІадахара, производства эффективности балха дикали лакхъяра коллективаш оарцагІъахара гІулакхаш. Из болх дикагІа лелаберашта юкъе я УБР, «Малгобекнефть» НГДУ, кхыйола коллективаш. Укхаза деррига кердадар, хьалхалаттар балха юкъехьу. Иштта, бурувдеттарой коллективо шерра хьаллаьцаб шера 5000 метр бурув тохарaш скважина хьалъяра ерриге цикл цхьан шераш ах шераш чакхъяккхараш тІехьара болам. «Карабулак — Ачалуки» майда тІарча № 168 йола скважина йоаккхаш йолча коммунист буровой начальник Т. Ш. Хантемиров керте латтача бригадо дош деннад КПСС XXVI съезд хьаелла ди тІакхоачаш тухa кІалхарча тІоанашка углеводородни эйидал я е яц яхча хаттара жоп дала. Из инициатива парте горкома бІорс могаьй, хІаьта из хьаллацара тІахьехаш шерра болх дІаболабар мога а даьд.

КІезига теркам тІабахийтац города партийни организаце капитальни гІишлош хьалъяра дешашта. ИттлагІча пятилетке хьал а яь эксплуатаце дІаеннай района чІоагІа лоархІаме йола массекх объект: хий цІеиду гІирсаш, 320 моттиг йола больнични комплекс, кхыяраш. Ерригача районе хьал а даь наха чубаха дІаденнад 13 эзар гаргга квадратни метр йола цІенош.

Цхьабакъда, КПСС ЦК ноябрьски (1979 шера) Пленумо дІадехарашка хьежна дийцача, лакхе белгалдаьхача толамашта уллув цхьадола кхоачамбоацараш а да промышленноста, транспорта, гІишлошъеча, бувзама, торговле, быта предприятей болхана. Цхьайола предприятеш, производственни участкаш лоархІаяц шоай производственни хьокхамех. Дуккхача предприятеша ритмично бац болх, кхоачашъяц изделей ассортиментни номенклатураш заданеш, кооперировани поставкай планаш. Кхоачамбоалаш юкъекхахьац керда техника, дуккха балхаш кулгашца ду, санхат доаллаш йола продукци арахецаш моттиг я, къахьегама дисциплина телхаш моттигаш хул.

Цу дерригача кхоачамбоацарий керттера бахьан да цхьайолча предприятей кулгалхоша, партийни организацеша коллективай балхах бола шоай бехктокхам кхета ца бар, болх тоабара уж лертІа оарцагІа ца бовлар. КІезига моттигаш яц гІулакх тесса леладар, доал ца дар саина дола хІамаш предприятешта керте латтараша теркал ца деш.

Города партийни организацена гуш да уж кхоачамбоацараш, хІаьта коммунистий а берригача къахьегамхой а теркам уж дІадахара тІа а берзабу. Цо оарцагІбоах уж технически прогресс сихъяра, производство эргалькка тоаяра даькъера КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъяра.

З. МАМИЛОВ,
КПСС Малгобекски горкома промышленаш отдела заведующа.

Ленински собранеш

ДЕРРИГА БАЬЧЧА ХЬЕХАМЦА НИЙСДЕШ

Гаргахкхоачаш латт В. И. Ленин вах 110 шу дуза ди — советски наха эггара дезагIа а хьамсарагIа а дола дIей. Берриге советски нах а санна цу юбилейга лаьрхIа кийчлуш, кердача толамашца из белгалданкха лерхIаш ба МагIалбикера къахьегамхой. Укхаза дIайолаеннай баьчча юбилейна хетаяь «Ленински хьисапе, коммунистически хьисапе даха, болх бе, къовсам лоттабе» яха йийлла партийни собранеш. Дукха ха йоацаш цу тайпара собрани хилар «Малгобекнефть» НГДУ. Доклад йир НГДУ партнома секретара Н. М. Моревас.

Мехкдаьттахой городе эггара йоккхагIеи, лоархIамегIеи, балха хьалха латташи йолча коллективех я Ленина орден лелаю «Малгобекнефть» НГДУ. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема шерашка фронта доагIам лоаттадира декхараш толамца кхоачашдарах сивай цунна вай социалистически Даьхен эггара еза гIйола орден. Цу хана дезз хьайоагIаш л МагIалбикерча мехкдаьттахой сийле. Тахан а КПСС XXV съезда решенеш, итталагIча пятилетка чоккхараш толамца кхоачашдара, баьчча юбилей кердача къахьегама толамашца белгалъяккхара ныржаця социалистически яхье хьалхарча мугIарашка латташ хьабоагIа МагIалбикера мехкдаьттахой.

3300 тонн планал совгIа мехкдаьтта а луш, хиннал хьалха кхоачашдаьд цар дIадахача шерара декхараш. Дикача хьонхамашца дIадоладаьд пятилетка чакхйоала шу а. Укх шера хьалхарча шин бетта планехи тIанйнчча социалистически декхарехи дика лоархIабаьб. Управлене берригача подразделенешка шоашкара коммунистически къахьегама хьонхам гойташ ба коммунисташ.

Вакъда, цу толамашна а боккъо лац карагIдаьннячох кхоачам баь Iе. Iалаьмате доккхийн чоалхонеи декхараш да МагIалбикерча мехкдаьттахошта хьалхашка латтараш — къаьнача скважинашнара доакнхача мехкдаьтта боарам лох ца балийтар, сероводород увш дола мехкдаьтта доакххилта дизза карадерзаделга. Уж декхараш кхоачашдара мел эша торонаш йолаш я. Керттера да царех ха а хоьш хьаькъалца пайда эцилга. — иштта бар МагIалбикерча мехкдаьттахой собране дийначин керттера чулоацам.

— Тахапарча хьалашка мехкдаьтта даккхара боарам лакхбара керттерча торонех цаI къаьнача скважинех дикагIа пайда эцилга да, — белгалдаьккхар мехкдаьтта доакхача оператора З. А. Филогеновас кхоалагIча промысла геолога Н. Н. Мезинас. — Духхьал дIаала деза цу торонех пайда эцара гIулакх тахханалца эсала латтилга. Промысле 200 насосни скважина я. Царна эша гIулакх дара цхьа подъемник мара яц. Из кхьача балхашта эшаш моттигаш я хул. Шин бIаь скважина Iалашъяра тоъац цхьа подъемник. Из бахьан долаш тоаяра хьежаш болх ца беш латт хIара промысле массе а хана 10 — 15 скважина. ЛерттIа болх вIаштIехьбаьккхача хIара дийнахьа даккха йиш йолаш дола 10 — 15 тонн мехкдаьтта ца доаккхаш дус цхьан промысле. ХIаьта уж кхоъ ма йий.

1978-ча шера дIадоладаьд МагIалбика къаьнача майдашкара доаккхача мехкдаьтта боарам лакхбара Iи чуухийтача скважинех пайда эцилга. Вакъда, тахханалца вIаштIехьдаьннадац из керда гIулакх дизза карадерзаделга. Цу паькъа тIара керттера халонаш я, цкъа-дале, скважинашка дукха гIум хилар. Цо скважинай болх телхабу. ШоллагIа-дале, укхаза вIаштIехьдалац пакерий герметичность Iалашъе. Из гIулакх къоастадеш ба «СевКавНИПИнефть» института а «Малгобекнефть» НГДУ я специалисташ. Цхьабакъда, тахханалца вIаштIехьдаьннадац цар из доцц къоастаделта.

Къаьнача майдашкара мехкдаьтта даккхара боарам лакхбара торонашта, цехашта юкъера бувзамаш найзанегIа хургдолча тайпара эргадахара хетадаь дар шоллагIча промысла воккхагIволча инженера Б. А. Панчука собрание даь къамаьл. Хьалха къамаьлаш даь промысловикаш хьал а лоацаш цо аьлар:

— Беттагара беттага, шерагара шерага мехкдаьтта даккхара планаш толамца кхоачашдеш, социалистически яхье хьалхалаттараш вай мехкдаьттахой хьабоагIе а, дизза кхоачашде мегадац царна хьалхашна оттадаь керттера декхар — болх ца беш скважинаш латтилга дIадоаккхилга, мехкдаьтта даккхара боарам лакхбелга.

Дукха дийцад къаьна скважинаш капитальни лаьтта кIали тоаяра гIулакх лерттIа вIаштIехьданкхара доцц. Цхьабакъда, тахханалца цу тIехьа де вIаштIехьдаьннар кIезига да. Хьалха а санна тоаярга хьежаш болх ца беш латт промыслашка дукха скважинаш. Къаьна скважинаш тоаяра бехктокхаме йолча ЦКПРС коллективо массе а хана тIехьховцашъю шоай планаш. хIаьта цар балхах тIакхеташ дола мехкдаьтта геттара кIезига да.

Теркаме ца ийцача далац цу цехе болхлойн техникаи кхоачам кIезига хилар. Цхьабакъда, сона хетачох, керттера да скважинаш тоаяра балха дикал лакхъяр. Скважинаш тоеранти дукхагIа уж тоайича кхоачам хул. Цунца чакхдоал цар планаш а социалистически декхараш а кхачаншделга. ХIаьта промысловикашта цох кхоачам хилац. Шоай декхараш кхоачашдара царна мехкдаьтта эш.

Цудухьа баьъакьа хургдар аьнна хет сона скважинаш капитальни лаьтта кIали тоаю бригадаш промыслашка дIачуелча. Мехкдаьтта доахарашца цхьана уж болх беш хилча белгтала лакхлургбар скважинаш тоерий мехкдаьтта даккхара боарам айбара тIехьара бехктокхам, иштта лакхлургьяр скважинаш тоаяра балха дикал а. Хьадда аьлча, дукха а бернатегIа хургда скважинай цхьа да хилча, хIанз санна шиъ-ший сагIорахьа увзаш ши да хулчул. Цу деша шIехахитта йоакхо е эзар аьнна хет сона «Малгобекнефть» НГДУ а «Грознефть» объединене а кулгалхоша.

Ялхайтта къамал вихалаш юкъобоегIаш, дукха бIаьш болхлоех латташ йоккха коллектива я МагIалбикерча мехкдаьттахой яр. Дукха гIулакхаш чакхдоах укхаза къахьегамхой интернациональни а атеистически а сакхетам лакхбара, берригa кхетама болх комплексно вIаштIехьбаккхара. Из болх укхаза лелабу «Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» болча КПСС ЦК соцама ларда тIа.

Собрание къамаьлаш даьча ЦКПРС бурувдеттачо Х. Г. Галаева, «Малгобекнефть» НГДУ профсоюза промкома председатела А. В. Ивановас, управлене кадрай отдела начальника Х. К. Сампиева, кхыбараша белгал ма даккхара КПСС ЦК соцамга хьежжа идеологически болх комплексно вIаштIехьбоаккхача дукха да мехкдаьттахой де деларaш.

ЛерттIа оттадаьдац социалистически яхь вIаштIехьйоаккхилга а цун къахьегама кхетам балара лоархIам лакхбелга а. Из эггара хьалха ала доагIа цехашкарчен управлеперчен партийни а профсоюзни а организацеех. ХIанз а нийслу цхьайолча цехий коллективашка яхье бувлараша тIанйца социалистически декхараш балха хьалхалаттарий боарамал гаьнна лохагIа долаш, прогрессивни нормай, хьалха латтача технологе лоархIам ца беш моттигаш. Цо лохбу кхетам балара бола социалистически яхьа низ.

Цiенхашттара кхоачамбоацараш да социалистически яхьа итогаш еча а. ДIабайначча бетта цехаша баьча балха итогаш яь балац хьатIахинача бетта юххе мара, дикагIа вIаштIехьдаьлча а 20-ча дийнахьа мара. Цо а лохбу социалистически яхьа лоархIам.

Iалаьмате боккха лоархIам болаш да хIара коммуниста, хIара болхлочун коллектива хьалхашкара бехктокхам лакхбелга. Партийни собранешкеи бюро заседанешкеи каст-каста увттаю Устава дIадехараш кхоачашдарах йола коммунистий отчеташ. Цхьабакъда, уж отчеташ юкъача хана царгара хьадехац коллектива, новкъостий гIулакхашта уж бехктокхаме хилар.

А. БАСИЕВ.

ХIАРА БОАХАМА — ДОАКЪАРА ЦЕХ

ТIа-тIа воалханегIа хулаш латта хьайбаш лелалар дегIадоалдара декхараш кхоачашдулургда, иштакъа сани рационаш еррягача элементашка диллача боарамагIа хуле. Цунца дувзаденна лакхлу колхозашкарчен совхозашкарчен доакъар тоадеча цехий лоархIам.

Республике Iоаъй доахкана дуаде доакъар чакхдаккхарен кийчдарен даьъерча тайп-тайпарча способех пайда эцара йоккха опыт. Цо тешал ду, кIеззига хIама мара дIа на дохийташ хIара боахаме долаш долча доакъарах пайда эцара эффективность лакхъе йиш хилара. Иштта, Шелковскойн Наурски районий хьалха латтача боахамий фермашка доакъара цехех шерра пайда эцаро хьахьекхад, обработка ярои доакъарий духь-духьа тайпаш вIашагIа эдарои цар чам тоабе, энергетически мах лакхбе, рационаш боарамагIа, витаминаши минеральни веществаши совъяха торо хулийташ хилар.

Цу тайпара тоадь доакъар хьайбай дегIах дикагIа дет. Иштта лакхлу цар продуктивность, кIезнегIа дIадоди доакъар. Цул совгIа, доакъара цехаша торо хулийт хьайбаш лелалерий рациона моллагIа компоненташ «дефицитни» хинна моттиг нийсъелча (концентрированни доакъар, йоI, хьайбаша дуа овлаш дола хIамаш кхыйола доакъара ресурсаш юкъейоалае: ча, гIадамаш, баьццагIай кхыйола юхеюса хIамаш. Укхаза къаьстта лакхлу гIожа доакъара тоадарен цун дикал лакхъярен лоархIам, къоастадаь аьлча, шер-шера 140—150 эзар тонна боараме доахашна дуадеча а хетаргахьа дIахо йодача хана изаал дуадергдолча а чан лоархIам.

Укх шера республика колхозашкеи совхозашкеи болх беш я 160 доакъара цехи доакъара кухнии, царех доахаиней женей доакъар кийчдеш 129 я, хьакхарчашта — 31. Болх беш я чоалхане йоала хьайбашта гIожа доакъар кийчдеш йола (оаташ, Iанарца мIаьддеш) дукха пункташ.

Гранулированни брикетированнии доакъара смесаш кийчъечи цехаша дийнахьеи буси арахец 270 тонн гаргга доакъар. Доахан чуоттадаь кхоабача юкъа деррига арахийцар 30 эзар тонна да. Доакъар кийчдара из способ эггара прогрессивнегIа лоархIаш я республике, амма массанахьа а долаш дац доакъар цу тайпара чакхдахара эша хьалаш.

Колхозашкеи совхозашкеи гIожача, хий доалача, концентрированни доакъарех дIанъара смесаш кийчъеча цехехи гIожа доакъар термически тоадеча цехехи цхьадолча боахамашка пайда эдац цар балха овсарле, къаьстта а гIадамаш тедача линейн балха овсарле лоха хилар бахьан долаш. Боахамашка цхьаккха а яц ИТР-165 яха лакха овсарле йола гIожа доакъар тедарг. хIаьта йолаш йолча ИГК - 30, КДУ-2, «Волгарь - 5» яхача а кхыйолча а доакъар тедаргий балха овсарле эсала я. хIаьта технически кийчон коэффициент а лоха я.

83 доакъара цех. е республике мел йолча доакъара цехех 51 процент мужи хударии кийчдеш йола доакъара кухнеш я. Алхха цу тайпара йода ялх довкъара цех я типови проентагIа («Маяк-6») хьалъяь, хIаьта воэк ерригаш а моллагIаш санна йола пункташ я.

ХIанз укх сахьате пайда эцача чах духхьал 50 процент гаргга дар мара диллац доахаина еррягача способех кийчдийя, хIаьта цунах 25 процент термически способагIа кийчдаь да, химически способагIа кийчдаьр 7 процент гаргга мара дац. Из геттара кIезига да.

Цун бахьан да хьайбаш лелалдеча фермашка доакъара цехаш геттара кIезига хилар. Ахаш совгIа йола фермаш цхьаккха тайпа доакъар кийчду пункташ йоацаш я. ХIаьта йолаш йолча доакъара цехех а дукхагIа ераш конструкцеш эсалеи балха овсарле лоха йолаши я. Колхозашкеи совхозашкеи шоашта баьъахьа хеттача бесса хьалъяьй уж цхьаккха проект а йоацаш. ЛоархIам ца беш хьахиннача доакъара цехашта хIанз реконструкци е еза.

Нарарча шера парте обкома республика Министрий Советон решени яьй хIанз болх беш ярел совгIа тIаьда, гранулированни, брикетированни доакъара смесаш хьаяра йола 92 типови доакъара цех хьалъе аьнна. Доакъара цехаш хьалъяр лоархIаме болх хургба. Уж хьалъяра юкъеэалд республика гIиллоцъеча организацей промышленни предприятейи дукха дакъа. Цхьайолча колхозашкеи, совхозашкеи боахама способагIа хьалъергьа доакъара цехаш. Цу тайпара опыт йолаш я. 1979 шера «Гехинский» совхоза центральни коа контораца уллун боахама способагIа хьалъяьй гранулировашни брикетированнии доакъара смесаш арахеца доакъара цех. Цу тIа а лоаццача хана хьалъяь а яьнихай. Механизаци яь я цехе ерриге процессаш — чаи кхыйола компоненташи дIачу ялергара деиз шелъяла а ца кхувш йола кийча брикеташ цахаддаш фермашка дIаккхуьача автомашинашта тIайоттарга кхаччалца.

Брикетех тох 60 процент ча, 20 процент баьцца хьоар, иззал концентрированни доакъар.

Брикеташ хьаеш боарамагIа тох цунах кхоачам болаш карбамид, диаммонийфосфат, доакъара тух, патока, микроэлементаш. ХIара сменагIа укхаза хьаю 70—80 центнер брикетированни доакъара смесаш. Доакъара цехе пайда эц доахана ца юаш юхеюсача чан, аьла, силоса, сенажа еррягача юкъехи гамехи, уж хьагулъю совхоза ерригача фермашкара.

Доакъара цехе болх байзача республика колхозийи совхозийи специалисташа — хIаьта уж дукха хиннаб укхаза — лакха мах бу совхоза говзанчий, эггара хьалха из доакъара цех хьалъяра балхашта кулгалдаьча доакъара цеха заведующе Яндиев Iаьлий инициатива а беш.

Совхоза доакъара цех промышленни предприятена таралест. Укхаза каста хьалъергьа продукце дикала тIахьожам лоаттабергбола лаборатори.

Совхоза специалисташ дегабац шоаш даьчох кхоачам баь совца. Даим лохаш ба уж доакъар кийчдара керда, прогрессивни способаш. ХIанз цар решени яьй республике эггара хьалха шоай доакъара цехе КСАИДа производство вIаштIехьъяккха. КСАИД — В. В. Докучаева цIерагIча Iилма-тохкама институте кийчъяь лакха протеин йола доакъарах тоха хIама я. Протеин ялларга диллача 5—6 килограмм кепан ши-кхо килограмм горогаи нийсса я КСАИДа хIара килограмм.

КСАИД-ах производственни хьалашка пайда эцарах йолча даннеша хьахьокх, йоаккха шура хIара беттача Iатта керта лоархIаш дийнахьеи буси 0,8—1,5 килограмм тIакхеташ хилар; дийнахьеи буси чуоттадаь кхоабача эIамигача бежана юкъера лаьрхIача тIакхета дозал 200—300 грамм хилар.

ХIаьта шеко а йоацаш ала йиш йолаш да «Гехинский» совхоза специалисташа цу кердача гIулакхах шоай боахаме пайда эцаргба аьнна.

О. МОРГУНОВ,
юрте боахама министерства инженер.

НАХА КХЕТАМ БАЛАРА БОЛХ ТОАБЕШ

КОМПЛЕКСНИ НАЬКЪАЦА КХОАЧАШДУ ДЕРРИГА А

«Сунжамежрайгаз» трест йоккха, дукхача къамех латташ коллектив я. 4 районна хьашташ кхоачашду цо. Цига болх беш ва 130 саг — эрсий, нохчий, гIалгIай, эрмалой, кхы дукхача къамех бола нах. Коллективе ва 56 коммунистически къахьегама ударник. Лакхача культуре предприятия яха цIи лелае боккъо аккхара тIехьа къовсам лоттабеш я из коллектив.

Треста къахьегамхоша берригача советски наха а санна, раьза хинна тIанйцар «Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» бола КПСС ЦК соцам.

Вай социалистически общества керда саг хьалхевара чIоагIгIа уйла тIайохийташ я администраци, партийни бюро, моттигера комитет, комсомольски организаци. Коллективе дика вIаштIехьъяьннхай социалистически яхь. ХIаране тIанйцад социалистически декхараш. Квартале цкъа итогаш ю службаштеи участкаштеи юкъерча социалистически яхьа. Котало яьккхарий сийна урагIа йохийт къахьегама сийлен байракх. Хьалхара моттиг яьккхарашта лу карара кара тела Цie байракх. ШоллагIа моттиг яьккхарашта — карара кара тела Цie вымпел.

Коллективо шийй балха юкъеккхухь хьалха латтача предприятей дикагIйола опыт. Соахка цхьан аварийно - диспетчерски службa сменана еннай коммунистически къахьегама смени яха цIи. ТIехдика къахьегама толамаш даьхар цу коллективерча диспетчера В. С. Лазовскаяс, шофера Г. А. Хлопотова, слесара А. Д. Снорикова.

Хан-ханкахьа арахец «Голубой огонек» яха газет. ВIашагIа а елла болх беш я 9 сагах латта агитколлектив, коммуниста В. И. Лопатина кулгал а деш. Атеистически темах дукха лекцеш йийшай агитколлектива членаша коммунисташ А. Н. Таумерзаевa, А. Н. Горинас. Масала, цар йийшай «Дика традицеш, керда саг хьакхоллачара цар дакъа», «Мархах доалача зуламах», «Лаьтта вахар хьахиларех», кхы дукхача темаех лекцеш.

ВIашагIа а елла болх беш я коммунист А. В. Макагонов керте латта политинформаторий группа. «Iалхен техникех» яхаш я керттерча инженера Н. А. Акинина информаци ю тема. ВоккхагIволча экономиста Н. П. Кучерова тема я «Экономикех культурех» яхаш. АДС начальника А. В. Макагонова ю дунен халхьашта юкъерча гIулакхех йола обзор.

Тресте болх беш я марксизма - ленинизма лардий, коммунистически къахьегама 2 школа. Къаьстта дика болх беш я «Сунжамежрайгаз» треста управляюще пропагандиста - коммуниста А. Д. Горбатенкос кулгалдеш йола марксизма - ленинизма лардий школа.

Керттерча даьнье инженерно - технически болхлой ба цу школе дешараш. Партеи правительстваи политика кийса кхетае, шоай дагардар лерттIа дIадувца Iомабеннаб уж. Цудухьа дукхагIбола агитатораши политинформатораши цу школа ладувгIарех ба.

Соахка хьайийлаьча собране дийцар Орджоникидзевски Урус - Мартановски участкашка идеологически, политико -кхетама болх барах дола доцц. ЧIоагIа критика йир коммунисташта А. Н. Таумерзаевеи А. Н. Березуевеи. Таумерзаев Абдулла Нагруевич тресте слесарьлла болх беш вар, тIаккха участка начальник хилар. Производственни къахьегамеи дисциплина телхае волавелар из. Дукха дувца дийзар цунца. кхийтар из. ХIанз цун участок хьалха латтарех я, ше агитатор ва. Иштта кхетама болх бе бийзар коммуниста Анатолий Николаевич Березуевца а. Массане де а доагIаш хIанз сий деш ва из.

Администраце, партбюро, моттигерча комитете уйла тIаяхийта леладу коллективо балхара мукъа йоакха ха пайдане хилийтара гIулакхаш. Соахна, вIашагIа а кхийтта шозза бахаб Грозне, 2 саг хиннав Болгаре, цхьабараш Волгоградерча Мамаево - Кургане, Каспийски форда тIа, вай мехкарча курорташка дарба дайташ хинаб.

Идеологически, политико-кхетама балха тIа доккха новкъостал ду тхона комсомольски организаце а. 11 сагах латтача комсомольски организацена кулгалдеш я юрта Совета депутат Бекова Дауда Марем. Цун хьалхенца дика болх бу, саноI комсомольцаша. Соахка ВЛКСМ 61 шу дизара хетаяь комсомольски огонек йир, комсомола ветеранашца вIашагIкхийтар, Советски Эскаре гIулакх де болха кагирхой накъабоах, царца дIа-юха бувзам лоаттабу комсомольцаша.

Коллективана хьалхашна оттадаь декхараш кхоачашдара дукха гIо деш дукха хьалхалаттараш ба тресте. Царех ба шофераш вежарий НальгиевгIар Сулумбики Султани, Г. И. Асенькин, Е. И. Афутин, АДС деспетчер А. И. Горина, технически тIахьожама мастер Н. И. Янова, газови боахама тIахьожамхо Е. Д. Хухлина, дукха кхыбараш.

Соахка 7 ноябре кхоачашъе лаьрхIа хинна пятилетка диъ шера план I сентябре кхоачашйир треста коллективо. Коллективе баьча идеологически политико-кхетама балхах даьнна беркат да из. Сетевой газ йохкара план 103.7 процент, коача газ йохкара задани 102.6 процент кхоачашъяьй. ХIаьта 10 ди хьалха кхоачашйир дIададача шера план а.

Дика болх бу коллективо укх карарча шера а. Иштта дале а, тха балха тIа деррига а вIаштIехьа да аьлча нийса хургдацар. Болх ма хетта дика дIа ца бохийташ йола меля моттигаш, дацза дисараш дукха да коллективе.

Боахама механизм эргаяьккха тоаярах бола соцам тIанйнаб партеи правительстваи. Цо боккха бехктокхам хьакхашка оттабу боахамий кулгалхошта, юххьанцарча партийни, профсоюзни, комсомольски организацешта.

А. СКОРИКОВА,
«Сунжамежрайгаз» треста партбюро секретарь.

Кемеровски область кхо эзар совгIа болча потребителашка кхоач В. И. Ленина цIерагIча Кузнецки металлургически комбината чок, болат, прокат, кокс. КМК марза тIайола метала чIоагIа къердаш да вай мехка хинна да Iеш доалол арахьа а.

КПСС ЦК ноябрьски (1979 шера) Пленума решенеш кхоачаш а еш, кузнецки металлургаша шоай берригa низ тIабахийтаб продукце дикал лакхъяран ассортимент шеръерап, уж гIерт 1980 шерах хьакаре къахьегала шу де.

В. И. Ленин вах 110 шу дезара сийна яхье дьинача КМК рельсобалочни цеха коллективо доцц деннад планал совгIа 300 тонн болата рельсаш арахеца аьнна.

СУРТАШ ТIА: 1) КМК рельсобалочни цехе. 2) ШоллагIча мартеновски цеха ВЛКСМ XVIII съезда цIерагIча итталагIча комсомольско - кагиркой лишка хьалхалатта металлургаш (аьрдехьара аьттехьа) — сталевар М. Ю. Хлыновский, воккхагIвола мастер - теплотехник Г. В. Петренко, сталевара подручни А. Г. Матвеев.

А. КУЗЯРИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

«Чечингушвейбыт» объединене модай Цiен дукхача болхлоша социалистически декхараш тIанйцад укх шера 22 апрелага кхачалехьа пхе шера план кхоачашъе. Масала, хIанзле итталагIча пятилетка задани дика тIахкхоачашъяьй хIамаш тегача Пашнова Валентинас.

СУРТА ТIА: В. Пашнова.
И. ПЛИЕВА сурт.

ПЛАНАШИ ДАЬРАШИ

КАДРАШ ХУВЦАЛУЛГА ЛОХДАРА

Специалисташа лерхIачох, хьатIайоагIача шин пятилетке балха низ тIакхетаргба мехка алхха 4 процент, 1971 — 1980 шерашка 18 процент кхийттача. ТIакхета балха низ иштта кIезигбалара компенсаци яра де дезар да, дIахо механизаци автоматизаци яра, дерригача боарамашка организаци управлении тоаяра гIонца къахьегама овсарле, производства эффективность, наха эша гIулакх делга кхы а энергичнегIа лакхдар.

Уж декхараш къестадара тIаберзабаь ба «Халкъа боахаме къахьегама дисциплина дIахо чIоагIъярахи кадраш хувцаялар лаьгIдарахи» бола КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС январски соцам. Дувцараш да, къахьегама кхомбара резервех, элементарни дисциплинагара хьаволалуш долча из Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхарах, балхахой низахи ханахи кхы а кхетамегIа пайда эцарах дола дешаш. Хаьдда дола гIулакхаш де лаьрхIад кадраш хувцалар лохдара.

ЛаьрхIа да школашка къахьегама обучене, кхетам бахара, профессиональни ориентаце система, баха нах балхаш тIа дIанийсбеча бюро болх, администрацеша кадраш хьахаржари дIанийсъяра эргадаьккха тоаде. Балхахой цхьайолча категорей отпуск стаж непрерывни хиларагIа йIаьхлу.

МоллагIча цхьан объединене, предприяте е учреждене цахадаш пхе шерал кIезигагIа йоацача хана (хIаьта саг йоалаьраштел маьре бахараштен — шин шерал кIезигагIа йоацача хана) болх баьрашта юхадехаргдоаш гIонна а кооперативни индивидуальни чубаха цIенош хьалдара нийдаьта ссудай цхьадола дакъа дIатеккхара а тела поощрене фондацара ахчаш хьежаду. ЛаьрхIа да гIулакх деча сфера балха сменностен сахьатийн графикаш къахьегамхошта эггара чIоагIагIа аьттув хургболча бесса увттае.

Хьалха хиннарашта тIакхетача цу керай а кхыдаьий а мIаи аттагIа доэштаргда царга берриге нах балхаша Iалашбаьча мехка характерни йолча социально-исторически контексте, цар предпосылкаш, ялецеш, тенденцеш теркал а еш хьоже.

СССР КАДРАШ ХУВЦАЯЛАР МИШТА ЛАЬТТАД, МИШТА ЭТТАД?

Ах бIаь шу даьннад вайцига бе болх боацаш бола нах боаца: цIендена дIадаьдар из хIана 1930 шера Маахбузехьа «сийлахь-йоккха депресси» хиннача шерашка балхазле рекордно лакхъяла йолалуча хана. Из проблема къоастэй чо вайна хьалхашка эттар цхьаьна — балхахой цатаар. Дицдалийта йиш яц Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIемо вайх 20 миллион совгIа саг ваьккхар. Цул совгIа, ужжал нах бовр бахьан долаш Iодеш дола бераш геттара кIезигделар. Из хIама цIаькха а нийделар, цу шерашка даь хинна бераш кхе а кхийна нускалаш кхувла а маьре аха а доладелча. Духхьал иштта эттар гIулакх 60-ча шерашка. Циггара хьадоагIаш да хIанз халкъа боахамера кагиркой кIезига хилар а.

Дукхханешта хеталу: кадрай дефицито сонтабаьхаб уж, цар хувцабалар сов а доаккхаш аьнна. Амма цифраша тешал ду кадрай хувцаллар мехка лохлуш доагIаш хилара. Цун бустама коэффициент 100 процентага кхьчар промышленносте 30-гIа шераш доладеннача хана, 60-гIа шераш чакхдоаллаш 22-нега кхоачаш лохъелар, хIаьта 70-гIа шераш денъалуш 20 процентал а лохагIа хилар. Бахьанаш? Кхетадеш да, ший бе безам бола болх харжара торонаш кIезига йолга из ца хилар. Болх харжарен цхьанахьара дIа а ваьнна кхычахьа балха вахарен торонаш-м шортта я, из хьахьокх СССР кердача Конституце а. Иштта, къахьега бокъо хилара тIакхийттай шийна ховчунга, ловзачунга, безам болчулга хьежжа професси харжара бокъо.

Нийса хургдацар советски нах тахан селхан хиннячул кIезигагIа хIама къердаш ба аьнна хийтача а. Из хIама хьалхарчул дукха тIех да хIанз. Лакхера е юкъера образовани (йиза е кхоачаш хилаза) я хIанз СССР халкъа боахаме болх беш барех 81 процент болча наьха, 1939 шера 12 процент мара ца хиннача, хIаьта каста берригаш а хургба цу тайпара образовани йолаш: берригешта юкъера образовани ялара декхар да оттадаь. Къахьега бокъо Iалашъю ванцига фактически, амма кхетадеш да, моллагIа хинна а къахьега моттиг хилча башха дац яхилга дац из. ЛоархIаме да, хIаранета ший дего къоабалдеш дола гIулакх кхачар.

Лоацца аьлча, нагахьа сапна балхахой тоъаш боацача хана цар хувцабалар кIезигденнадале, из да уж болх къерда баьннача, цар профессиональни а юкъара а культура лакхъеннача хьалашка царна дикагIа кхоачам бу шоашкарча моттиго, хIаьта администраци раьза а юлу яхилга. Из дукха къахьегарах хьахинна хIама да: вай общества методично тоаю образоване, профориентаце, балха хьежабара, балха хьалай, быта, салаIара системаш.

КЕРДАЧА ЭТАПЕ: ПРОБЛЕМАШ, ЛЕХАРАШ, РЕШЕНЕШ

Цхьабагьда, кадрай хувцаллар чIоагIгIа ходуш де найцига хIанз а тIехьа. Духхьал из бахьан долаш йовш йола балха ха дукха я. ХIаьта йовш йола цунца ювзенна ха: къахьегама овсарле кхы ца хуле а юкъерча нормага кхоачаеш а лакхъяра, кердача моттиге 2—3 бетта болх бе беза болхлочун. Професси хувце — шозза-кхозза дукхагIа. ХIаьта професси хувц шер - шера миллион совгIа СССР гражданаша.

МоцагIе а деиз цун чIоагIгIа саготдеш я шерра общественность. хIаьта из хьахьекхар, масала, 1977 шера дерригача халкъо СССР кердача Конституце проект ювцаш. 40-гIча статьях (професси харжара бокъо, и. кх. дI.) дискусси йолаш дийцараш тайп-тайпара дар. Ераш да царех шиъ, амма шаккхе а теркам тIаоаш я да.

Завода директор Л. Алпров (Саратовски областера Энгельс яха город): цхьабарий 25—30 шера болх бича моттиг хувцарах даь йеррига а 2—3 йоазув мара хилац къахьегама книжка тIа, вокхар — 20—25 хул болх баь шераш 10—12 мара доацашехьа а.

«Просвещение» яхача издательства балхахо («Ленинград»): «летунех» бехнаш даха аттагIа да къахьегама а быта а эша дикагIа дола хьалаш хьадечул, и. кх. дI. Кадраш каст-каста хувцалойл, критически мах бе беза коллективана деча довла. Довза деза нах балхара дIаахара бахьанаш. Цхьаннена цу сахьате корадаьд кхоачам болаш дола гIулакх, шоллагIчоа — дукха лийхача. Фу динадар кхоач, дикагIа бола болх лоха а ца лохаш, хьалха тIаннийсенна гIулакх, из ший дего тIаэцаш деце а, тIехьагIа дог дIаувргда укхах-м аьнна кара эцача сагага? Моттигаш каст-каста хувцарагIа хьалхарча юкъа общественна Iоткъам болаш нийсдала мег гIулакх, из кIаттIа а бац. ТIехьагIа общественна а сага а гIойле йолаш хургда из...

Бакъ малагIа ва? Цхьадолча даькъе из а воэк а: хIаравар ший хьисапагIа. Цу тайпарча дискуссей анализ, тайп-тайпарча уйлаехи выводехи хьакъоастадаь нийсадарий буртигаш, дукхача предприятешка латта хьалаш дайза я дайза яь заключенеш я вай цIи яьккхача КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС соцама ларде йийшараш. Дувцар да балхалочунгара а администрацегара а, обществагара а хIара сагагара а хьадехараш лакхдарех, цар цхьакне шоллагIвар бехказа ца вуалийтарех, уж цаI шоллагIвар лоархIаш хилийтарех, къахьегама хьнара кердача стимулех дола доцц.

Лев БОБРОВ,
АПН обозреватель.

Нохч-ГIалгIайчене Советий Iаьдал этта 60 шу дизарга

Пятилеткай турпалаша дувц

Дукха ха йоаццаш тха штате воацача корреспондента К. Соколова укх тайпара хаттараш дир «Красный молот» завода къахьегама ветеранашка, хьалхарча пятилеткий турпалга: малагIа хувцамаш хиннад шун заводе вай республике Советски Iаьдал эттачул тIехьагIа? Болхлой дегIвахара, цар озмалаш хувцаллара даьнъе малагIа эргалонаш хиннай?

Цу хаттарашта жоп а луш, «Красный молот» завода эгара хьалхарча кхалсагастахановкас, хIанз пенсе тIа йолча **Медянцева** Ирина Степановнас аьлар:

— Тхо лийнкар боарам боацаш чIоагIа массане а къахьегама энтузиазм йолаш ха яр. Ший дунен тIа эгара хьалхара, болхлой-ахархой паччахьалкхе хьалъеш йоаллар мехка болхлой класс, хIаьта Iаьдала керте эттача болхлошка фу дулургда оаха дIа а хьенхар. 1931 шера дена къахьегаш яр со заводе. Да вар са цига болх беш — цо даьча хьехарагIа яхар со заводе. Атта дацар тхона цу хана керда машинаш, керда технологи карaерзае. Тхо массе а метте пионераш, хьалхарча юкьиге дар. Стахановски болам баьржача хана кагье доладелар тхо хьалхагIа деня хьайоагIаш хинна нормаш. Цу хана 4—5 норма кхоачашйора аьшпалхьараша Г. Северилован Д. Иоднсен. ХIаьта комсомолка йолаш хинна со а йоттелар 2—3 норма кхоачашъе, кхалнаха юкъе заводе эгара хьалха аз хьаллаьцар стахановски болам. Цхьабакъда, летчица хила уйла йолаш хинна со, могашал дика ца хиларах чакхъялаязар-кх. Вешта Грозне вышка хьалъль лелча-м маIача нахах а кхалнахах а эгара хьалха цу тIера чуккоссаенияр со яр. Пятилеткай шерашка Iомалаь уж хьинаре, денале тIулокаш кагъадаьлар Сийлахь-боккача Даймехка тIема шерашка, кхалнахи кхувии боагIараши станокашта хьалхашка лаьттача хана — оаха тхоашта а фронте бахйрашта а хьалхара йора болх: снарядаш йора, танкаш тоайора массаза а 2—3 норма кхоачашйора. Оаха доккхал ду гитлеровски Германи эша а ль сийлахь-йоккха Котало йоаккхача юкъе оаха хьийгача къии цхьа дакъилг мукъагIа дахара.

Атта дацар вайна тIом чаккхбьиначул тIехьагIа халкъа боахам юхаметтаоттабе. Цхьабакъда, «Красный молот» завода машинашъераша шоай хиа мел кхоачар дора мехка хадданза дукхагIа оаццу хинна мехкдаьтта доаха оборудовани цуна мел эш лоатталра. Цудухьа тахан хоза хет соне, завода ветераний къахьегама традицеш къонача красномолотовцаша дIахо кхухьаш, социалистически яхье котбаьнарашта тела къахьегама ветераний пхи премии оттель: И. В. Войлицке, В. Г. Иванова, П. И. Булавинцева, И. И. Протопчанске, И. С. Медянцевай цIерагIа. Шоана ма тарра цу сийлахьча списнаия юкъе са цIи а я. Из хоза хет.

Шоллагlча ноахалах волча болхлочо, даьшкара хьавоагIаш красномолотовца, № 3 йолча цеха слесаря-сборщика, Ленина ордена кавалера, коммуниста Вилен Ивановича Абрамова, «Iа болх беча юкъа малагIа хувцамаш хиннад?» аьнна аз даьча хаттара жоп луш, аьлар:

— ЧIоагIа лаьрхIар со Октябрьски Революце ордена дIайоллача хана завода байракх хьалаца оттаварца. ХIанз 70 шу даьнца йолча тха къаьмерча завода из совгIат деннад мехкдаьтта, газови, мехкдаьттахимически промышленноста эша чоалхане оборудовани арахеца производство карaерзаяра зданеш толаме кхоачашъярах. Заводе 26 шера болх баьб са дес. ТIема шерашка кхувии воагIаш кIаьнк волча хана массехк бетта къахьийгар аз заводе.

ХIанз 22 шу даьннад сборочни цехе аз слесаралла болх бу. Вай хана белгалагIа дар фуд аьлча, из да, технически революце низаца предприятн чIоагIа дегIаухаш хилар. Ханаца гIа боьхаш йода завод, продукце керд-керда тайпаш арахеца Iома а луш. Царех укъаь йийтта изделена паччахьалкхен дикала Знак еннай. ХIаьта из я заводо арахецача ерригача продукцех 30,2 процент. Оаха, болхлоша, мехкдаьттахойн химикийн хьашташ тергал а деш, тхоай изделеш дIахо а эргайоахаш тоаю, говзал лакхъю, темпаш сихъю.

Духхьашха тха заводе кийчъяьй газашта лохача температураца сепараци яра эша шоай тайпара блочни установкаш, дукхха цхьана арахеца йолаьй уж, чоалхане техника кийчъю оаха Къилбаседен мехкдаьттахошта, органически удобренеш еча заводашта. Мехкдаьттахой мел эшача оборудованеца Iалашбара хьалхара ше бехктокхаме лоархI предприяте коллективо. Цудухьа заводо дика кхоачашйир 1979 шера план, хIаьта пятилетка 4 шера ваданеш — данал 5 ди хьалха. В. И. Ленин ваь 110 шу дизара баха ма боагIара къакъабахар дукхьа икь лелаеш болча 60 совгIча болхлочо, цу даькъе ва а, хIанзале кхоачашъяьй шоай пхе шера зданеш.

Промышленноста деш дола доал эргадаьккха товдара хьакъехьарча парте решенешца хьалхле а лелаеш. «Красный молот» завода машинашъераша керттера уйла тIаерзаяьй коллектива лоархIам лакха лоаттабеш йола комплексни бригадаш хьаяра.

ХьалхагIа цу тайпара бригадаш наг-нагахьа мара яцар, хIаьта хIанз 60 совгIа я. Из бахьан долаш кхы а дикагIа бу болх заводо. 1980 шера 1 марта цу тайпара комплексни бригада хьахилар тха сборочни цехе, кулгалдеш завода ветеран бригадир Александр Иванович Анохов а волаш. Цу бригадана юкъевахав со а. Со дог тийша ва, къахьегам прогрессивни хьисапе вIаштIехьбаккхаро — комплексни бригадо — производствешни кхоачамех пайда дикагIа эца тхога йиш хулийтаргхиларах. ХIанз Нохч-ГIалгIайчене Советски Iаьдал даьнна 60 шу дизара сийна къахьегама вахте этта латт тха бригада.

Хаттар дир аз заводе 10 совгIча шера болх беш волча механически цеха токарга ТIаус Юнусович Юсуповга:

— Хьона хетаргахьа «Красный молот» завода балха толам боахар фуд?

— Коллектив цхьоагIо йолаш хилар, цун члений доттагIал а вIаши тIо-новкъостал а хилар. Аьа коммуниста Г. И. Фуражировскен, са массаза а хьехамча хиначон, цхьана цехе эгара хьалха 1979 шера кхоачашйир тхоай пятилеткаш. ХIаьта сай говзал чIоагIа лакхъе вIаштIехьдаьннад са сай хьехамчий камаьршал бахьан долаш. Сменаш бе-бе а йолаш цхьан станока тIа болх бу оаха шинне. Дукхача шерашка цхьан карадагIа болх баьб, хIаьта хIанз оаха лерхI товараш дукхагIа юкъе а боалабаь комплексни бригада вIашагIйоаллен массане а цхьан карадагIа болх бен.

Толам баккхара аьттув боал болхлоша шоай говзал лакхъярца, керда технологи юкъейоалларца. Масала, тха цехе хIанз программни управлени йола станокаш оттаяьй. Цхьакха а... Iаламаьте чIоагIача болатех заготовкашта обработка е доладеннад тхо. Цу тайпара чIоагIа деталаш оаха хьалха Францера кхухьар, хIаьта хIанз оахош хьею. Иштта дIахо хьош я предприяте традици.

Советски Эскаре гIулакх даь а ваьна цIавийрзачул тIехьагIа заводе балха венача Калустова Олегага дувц:

— «Красный молот» завод сай цIа санна хет сона. Ах бIаь шу да са даьдас укхаза болх бу, да, даьвоша, даьйиша хиннай укхаза болх беш. Тхоай болхлой династи дIахо лхьа безам ба са а. Иразхилар са В. В. Дорошев, заводе йоазаи йолча Подсар-Дорошевгlар болхлой династе (цу массане а болха стаж бIарчча хьайнцача 350 шу я) вокал мастер а волаш йолча участие кийсса. ХIанз унх сахьате электросварщикалла къахьегаш ва со, цхьабакъда, В. М. Величко комплексни бригаде слесаралла балха ваха безам ба са. Барт тайна, балха говзал лакха йолаш я из коллектив. Дукха ха йоаццаш заводе инициатива кхайкайир цо цхьайола къаьнара нормаш хувцилгеи расценкаш 5 процент лохъелгеи директора деха аьнна. Из боккхача лоархIаме гIулакх да. Цхьа-дале, бригадерча наьха вIаштIехьдаьннад шоай къахьегача опсарле лакхъе. Къахьегам творчески эргабоахам тоабе, творчески болх бе. ШоллагIадале, наьх санхетам лакха болаш ба, коммунистически хьисапе бах. Изанна йолча коллективе беш бола болх сакъердаме ба. Цудухьа цу коллективах дIахета безам ба са. «Красный молот» заводе болхло хилар къонача сага сий долаш а доккхал де мегаргдолаш я гIулакх да.

Интервью дIаязъяьй К. СОКОЛОВА,
СССР журналистий Союза член.

ЛАЬТТАХ ДИКАГIА ПАЙДА ЭЦА

Эрий дада е бизза пайда ца эцаш дола лаьтташ халкъа боахама юкъедоаладелга чIоагIа лоархIам болаш гIулакх да. Юртбоахама процесс лерттIа лелалургъяц колхозашкен совхозашкен севооборот юкъе а йоалаяь, тувса еззача бесса органически а минеральни а удобренеш ца тувсе, даьгIенаш а йол хьонка моттигаш а тоа ца йой. Лаьтта леладе а хоаш лелададрга хьежна мара юртбоахама продукци а дукхагIа хургъяц, колхозийн совхозийн боахамаш а тоалургдац.

Советий Iаьдал эттачул тIехьагIа вай республике дукха балхаш даьд эрин даьда лаьтташ карадерзадара. Iаьдало чакхъяьха мероприятеш бахьан долаш дIадувш дола лаьтташ 80 процент дукхагIа хилар.

1913 шера республика хIанзарча доазонашка пайда эцаш дола лаьтташ 289 эзар гектар дар, хIаьта 1979 шера — 469 эзар гектар. 164 эзар гектар IотIакхийтар кIеззига пайда луш йола даьгIенаши эрий даьда лаьтташ, кIотарташ дIа а йоахаш, ахарeа.

Духхьал чакхдаьнача цхьан шера республикерча боахамашта 4,3 эзар гектар оахаш дола лаьтташ IотIакхийттад. Уж да промышленни предприятеша рекультиваци а яь юхаденна а хиш дехна тоадаь а лаьтташ.

Дукха балхаш даьд республике даьгIенаш а йол хьокха моттигаш а тоаяра. ТIеххьарча ихе шера 12 эзар гектар IотIакхийттай царна. Уж а да рекультиваци а яь промышленни предприятеша юхаденна а пайда ца эцаш эрий даьда я лаьтташ. Ца эцаш йола къаьле гIоролаш, кхашкара станаш, ваькъаш, аргIаш, наькъа йистошкара оасаш дIадаьха мукъадаьккхад дукха лаьтташ.

Уж пайда эцар духьа юкъедоаладара дукха къахьийгад Iалам лорадара Еррироссийски Совета республиканска организаци активисташа, массаларча депутатски комиссей членаша, районашкарча землеустроителаша, халкъа тIахьожама комитета членаша.

Лаьтташта эрози ца хилийтара хIара шера дукха балхаш ду республикерча колхозашкен совхозашкен. 1979 шера Наурски Шелковскойн районашка мехо лаьтта дIакхухьаргдоацаш 800 гектар долча кхаьита гонахьа гIолла хьу етIай, 300 гектарага дIакхоачаш кьуц оасаш етIай. Хьунаша микроклимат хье а хуийташ, гIум йоалаш дола лаьтташ чIоагIду, бекъа мух тIаккхачийтац, мах бола баьцаш тIаллара новкъостал ду. Цу гIулакхо бурунин даьгIенашкара продуктивность лакх а ей. Тийрнал дехьарча зонерча боахамиа доакъаре лард чIоагIъю.

Хиво лаьттанута эрози ергйоацаш дукха балхаш чакхдоах республике. Хьунмелиоративни мероприятешца юхаенна я агротехнически приемаш а. Масала, контурни тайпара лаьтта аьке, босешна пхорагIа дIаюв юртбоахама культураш, лаьтта лорадеш йола севооборотaш юкъейоалаю, эрозена духьалара гидротехнически гIишлош хьаю, кхыйола мероприятеш чакхйоах.

Лаьа догIаня хиша лаьтташ доха ца дайтара дикка пайда луш гIулакх да аьхача лаьттан тIа гIолла пхорагIа юртбоахама культураш дIадоадга е гаьнаш дIайогIилга. Иштта лаьча оахамо, хIара баьца оллаша, юхатох хиша лаьтта Iокхухьилга, лаьттаца тIоадал Iовю.

Лаьтташта эрози ца хилийтара колхозашкен совхозашкен 46,2 эзар гектара тIа агротехнически мероприятеш чакхйоах.

Эрозена духьалара мероприятеш чакхйоахе а, хьуекъам айбара цхьацца доле балхаш дой а. Лаьтта леладеча республике дукха кхоачамбоацараш а да. Гектара эзала лел севооборотaш юкъейоалаяра балхаш. ДоагIача бесса леладац хий дехка лаьтташ. Масала, республике да 140,5 эзар гектар хий дехка лаьтташ, царех 47,7 эзар гектар хий дехка система капитально тоае езаш да. Массанахьа а чакхъяхац даьгIенаш а йол хьокха моттигаш а тоаяра мероприятеш.

Къаьстта саготдеш да Шолжа а Тийрна а довкъашка дада лаьтташ. Цу лаьтташ тIа дIадийнадар болча бIараш. Уж дIадийча гIоне лерттIа воал ца дарах а хиннача шелало а уж цIендаь дIадаьхад. Итт шу даьннад цу лаьттаех пхьание а пайда па эна. Укхаза дажача хьайбоша, догIаа а лай а хиша хIалендаьд тоаде аьнна 985 эзар сом дIадахийта хинна лаьтташ.

Воча бIарий плантацеш хьаира химически а механически а составага диллача пайдана дац Шолжа а Тийрка а довкъашка дада лаьтташ. Укхаза дIае мегаргья комсаш, доакъара культураш, царда пбеехаш, цхьан шерен дукхача шерашкен тIаюлла культураш а йолаш. Бакъда, хьалхагIа лаьтта юхаметтаоттадеш балхаш де деза.

Лаьтта лораделга, цунах тахан лерттIа пайда а эцаш, тIехьа-тIабоагIачарна кхы а из дикагIа тоадаь дутиага вай массане а декхар да, хIана аьлча лаьттах тийша да вай а вайна тIехьа тIабоагIараш а.

Б. БОГАТЫРЕВ,
НГIАССР юрта боахама министерства керттера инженер а землеустроитель.

СОЮЗОЙ ДЕХЬАРА

Дег тIара раьза болаш чIоагIа баркал яхаш ба афганцаш Афганистана Демократическа Республика правительства дехарах доттагIал долча мехка хана лаьттaш болча советски бIухошта. Из дерригa а гучадувл дукхача моттигашка бIухой афганцашца вIашагIбетталуча хана.

СУРТА ТIА: хьалхарча плане — подполковник А. Морозов, афгански танкист эIамагIвола лейтенант Ходжа Али, агроном Мохаммед Джамил.

Г. НАДЕЖДИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

МАШАРИ СОЦИАЛЬНИ ПРОГРЕССИ БАХЬАН ДОЛАШ

Чакхъяьннай Советски Союзе аь Никарагуа Республика правительственно-партийни делегаце официальни доттагIлен визит. Уж гIулакхаш вай халкъашта юкъе хила йиш йолаш хьал эттад майрача никарагуански патриоташа ах бIаь шера доал деш лаьттача Самоса — американски империализма оттаьаь хиначун — диктатура йокаьчул тIехьагIа.

1979 шера 19 июле котъяьнача Никарагуарча революцега хила тIехьале кхаьчай. Городаши юрташи йохаь хIаланаь хиняай. Болх ца беш сайца хиннай фабрикаш, заводаш, транспорт, тикаш. ДукхагIа дола лаьтташ хIама дIа ца юеш диса хиннад. Диктатура хиннача алхха тIеххьарча шин шера палачий карагIа 40 эзар саг веннав. Диктаторски режимо мехка даь зе экономисташа лаьрхIад 3 миллиард доллар боараме, казна йоасса а яь Самоса тIаанта кхы 1,6 миллиард доллар арахьара декхар долаш.

Советско-никарагуански переговорaш йолча хана чIоагIа хам беш дийцад уж йоккхий халонаш дIайоахаш къаман возрождение правительства, къам мукъаданкхара Сандинистски фронто (СФНО), дерригача никарагуански халкъо чакхдоаха гIулакхаш. ДIахайтад доладаь гIирсаш, экономикен юхаметтаоттаеш, вахара демократически лардаш чIоагIъеш, блокех дIа ца кхетара, дерригача мехкашца цхьана машара гIулакхаш леладара политика лелаеш мел деча гIулакхашта советски халкъ мутIахьа хилар.

Советски Союзой Никарагуаси барт баьб шинна а мехка экономикай торонашкен эшарашкен хьежжа торговни экономически бувзамаш чIоагIдара дергдолча практически гIулакхий хьакъехьа а. Визит йолча хана СССР-ои Никарагуаи кулгаш яздаьд КПСС-аи СФНО-еи юкъерча бувзамий плана, торговни соглашенена, СССР-еи Никарагуаи торговни представительстваш чIоагIъяра а, товараш лоаттадара а хьакъехьарча протоколашта, экономически, технически, культурни, Iилмани даькъе цхьана гIулакхаш леладара, консульски конвенце хьакъехьарча соглашенена, фегарча транспорта бувзама хьакъехьарча соглашенена.

Цхьана яьча советско-никарагуански коммюнике тIа белгалдаьккха да машари дунен халкъашта юкъера кхерамзлен чIоагIъера тIехьа лоаттабеча къовсама керттера барех достам дунен халкъашта юкъерча гIулакхашцара моллагIа яле гегемонизма практика дIайоахилга хилар. ОагIонаша харцахьа лаьрхIар дунен бIарчча районашш шоай «вахара хьаштий» сфера е гIертара наькъаца цхьан паччахьалкхенаша вокхарна доал деаа кхачдолла, духхьал тIема, политически, экономически Iоткъам бе гIерташ леладу гIулакхаш.

Советски Союзой Никарагуаси чIоагIа харцахьа лаьрхIар Афганистанерча событешца ювзаьь дунен халкъашта юкъера кхолкам михьара баккхара, Афганистана Демократически Республика халкъа а прогрессивни хувцамий наькъагIа даха лерхIача дунен кхыча халкъий а хиланза яргйоаша бокъонаш йохаяре тIаерзаь империалистически реакционни низаша йоаркаяь кампани.

Берзате чакхъяьнна советско-никарагуански переговораши дига цхьа барт а болаш чIоагIдаь гIулакхаши шеко я йоацаш боккха лоархIам болаш да массане юкъара машари кхерамзлен чIоагIъяра, шинна а мехка халкъашта юкъера доттагIлен бувзамаш цхьана дIа-юха леладу гIулакхаши дIахо дегIадоаладара, чIоагIдара.

НИЗАХ БIУБЕННА

Персидски залива района цIенкаштта кхерам тIаэттаб. «Низа позице тIара политика» хьакъехьара США президента Картера «керда» установка практике кхоачаш а еш Пентагоно цига дIадигад доккхий тIема-форда низаш. Царца я — шиъ авианосец, шиъ атомни крейсер, эсминцаш, фрегаташ, кхи вIаьа гIолла лела лодкаш. Эгара тIеххьара Аравийски форда тIа кхаьчар «Окинава» яха вертолетоносец керте дола 1800 форда пехотинец чувоагIа авиадесантни отряд.

ВIашагIкхийтта Штаташ духьал «байракх хьалъайнь» Iац. Цар кхерам тIатувс шоаш яхар кхоачашде ца тугача Гаргарча Малхбоален мехкашта гуччахьа интервенци ергья яхаш. Цар де лерхIар, Баумански хоржамий округа харжархошца вIашагIкхийттача хана къамаьл деш новкъоста Л. И. Брежнева белгалдаьккха ма хиллара, сенах латт аьлча из латт «уж мехкаш шоай гегемонега карадоаладе, духьала йоаццаш цар Iалама рузкъаш дIаувла гIерташ хиларах». США шерра духьала яьннай империалисташа даго латтар кхоачашдара цIенхаштта духьала болча цу районерча къамий кортамукъален болама низашта.

Колониализм тоаеннача хана санна ВIашагIкхийтта Штаташ ший гIонача низах бIубенна я. Эхь ца хеташ лестаю цо «йоккха гIаж», гуччахьа кхераж тIатувс революционни Ирана, шантаж лелаю Iарбий мехкашка, хIаьта американски монополеш а Персидски заливи Гаргарча Малхбоален ерригача районан мехкдаьттаи кхычеи рузкъашта тIемо-экономически хьалхле лелаелга из «Цар къаман хьаштий сферана» чудоагIаш хIама да ала а гIерташ.

Цу региона рузкъашта тIахьожам лоаттабар дIахо шерделга Iалашде империализм гIерт ший герзашцарча низий новкъостала. КIайча цIен «стратегашта» хетачох цу бIехача балха «доттагIал» дола, нийсагIа аьлча, Вашингтонах тийша йола, океанал дехьарча шоай хьаьшаша яхачунга ладугIаш йола режимаш юкъейоалаелга нийса хургда. Цудухьа «Африк — Ази» яхача журнало белгалдоаккхаш ма хиллара Картера администраци берригa низ тIабахийта цаI йола фронта линии вIашагIйолла гIерт Гаргарча Малхбоалерча Пентагона керттерча клиентех: Израилах, Египтах, Саудовски Аравех, Оманах.

Цул совгIа «къахьегам дIакийсбу» яхаш бахьан а доахаш ВIашагIкхийттача Штаташа чIоагIа Iоткъам бу НАТО гIолларча ший союзникашта цу блока доазонел арахьарча операцешта уж юкъе оза гIерташ. Англе консерваторий правительствас а Персидски заливера американски флот хьаллоацаш цига ший кемай отряд яхийтай. НАТО гIолларча кхыча партнерашкара США-с дIадех Къулба-Малхбузен Азе американски бIунаш дIадигара новкъостал де.

Американски империализма Гаргарчеи Юкъерчеи Малхбоале лелаеча кхерамеча провокационни гIулакхашта халкъаш духьал даьннад шоай мутIараш кхоададарца, неоколонизаторий зуламе планаш йохае кийча хиларца.

ЕКЪАЕННА «ЮКЪАРА РЫНОК»

Малхбузехьа «Юкъара рынок» оалача Европейски экономически сообществе центробежни низаш чIоагIа ловзадаьннад. Цуна дола дика тешал да 17 марта Брюсселе хиннача ЕЭС министрий совета аргIанарча сесси итогаш. Сесси ден повестка дикка йоккха хиннай. Цига дувца оттадаь хиннад сообщества членаш долча мехкий талхаш латта хьал а, паччахьалкхецаштен правительстваштен керте латтарий боараме 31 марта е лаьрхIача ЕЭС совета сессена кийчо яра хьакъехьара дешаш а, цхьайола кхы тайпа проблемаш а. Цхьабакъда, цу дерригача дешай комплексах кхыча мехкашкарча гIулакхий министраштъ юкъера барт кийгIаб шоай боараме царех цхьаккха дош къоастаде шоашта могаргдоацилгах цхьа сахьат даьнначул тIехьагIа уж теша а тешаш. Иштта из тIеххьара Брюссельски вIашагIкхетар эгара лоацагIа хиннад «Юкъара рынок» вIашагIъеллача хана дена мел хиннарел.

«Йесне» кхыча мехкашкарча гIулакхий министраша ювцийта оттаьь хинна ЕЭС членаш долча мехкий экономика лоаттамах йола Европейски сообщества комиссе доклад тержаме ийцай. Цу тIа дувцачо сесси этта хинна цхьа барт ца хилар дIадаьккхадац. Доклада тIа белгалдаь да ерригa хьайнцача инфляци 11 процент лакхлургхилар, экономически дегIаахара темпаш эшалургхилар, хьабе болх боацараш 7 миллион саг дукхагIа хургхилар. «Экономика кема, — аьннад цунах «Монд» яхача французски газето, — наькъах тиннад, хIаьта из форда кIалхарча бердашкахьа духхьал тIадодаш а латта».

Цу хьалашка къаьстта чIоагIа корзагIбаьхар Брюсселе ЕЭС бюджетера Англе финансови вносаш дикка кIезигъяр дIадийхача английски викала позице. «Натидьен де пари» яхача газето хоам беш ма хиллара, из доаш Франце президент В. Жискар д. Эстен ФРГ канцлераца Г. Шмидтаца Гамбурге вIашагIкхийттача хана эгара керттера ярех проблема хинна дIаотташ ирденнад. Гамбурге, цу газето деча тешалах, ше лерхIар кхоачашде гIерташ Англе леладечо эгIазбигабар, хIаьта из бахьан долаш «Парижи Бонни кхотаенна хилар» Лондона хьалхашка дIахьокха а лаьрхIар. Цуна жоп луш Англе премьер-министра Тэтчера категорически формагIа хоам баьб: «Нагахьа санна Англена аьттув болаш решени тIа ца эцаш юсе, тIаккха оаха оахоша къоастадергда сообщества бюджете дIачутела ахча кIезигдара дош».

Информационни наблюдателашта хетачох, Лондона гIонача позице ЕЭС кхыча членашцарча, эгара хьалхарча аргIагIа Францецарча, гIулакхашта конфронтаце хьала тIа кхоачаяьй Англи. Англе дIадехачоа раьза хила тарлу аьннад Парижо, нагахьа санна цуна меттел кхыча доакъошка из а юхайоале, масала, Англе доазонашна чкъаьрий лувцара оттадаь доазонаш ЕЭС мехкашта мелдой. Северни форда чура доаккхача мехкдаьттана тIакхоачилга аттача а доаккхе, Францена пайдана хургдолаш юртбоахама продукцена маькаш оттадара процесс вIаштIехь а йоаккхе.

Брюссельски сесси Гамбургски вIашагIкхетарой кердача тайпара хьакъехкар «Юкъарча рынка» юкъара дар алхха кхычар чотах пайдаш дахараи совленаш лелараи цар монополеш юхаоза ца могаш тIаккхувш хилар.

Г. ШИШКИН.
(ТАСС).

КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъеш

ВАХАРЦА ГIА БОАХАШ

КПСС ЦК ноябрьски (1979 шера) Пленуме кхыча актуальни экономически декхарашта юкъе кертагIдаьхар халкъа эшача промышленни товарий производство алсамъяккхаза, цар дикал тоаяра, ассортимент шеръякза ярг ца хилар. Кхыча доакъошца цхьана из декхар кхоачашдеча боккхача лоархIаме я моттигера промышленность.

АПН корреспондента Юрий Гончарук цу темах беседа еш ва Армянски ССР моттигерча промышленноста министра заместителаца Амбарцумян Константинеца.

— Мел лоархIам болаш я республика экономике моттигера промышленность?

— Тха даькъе предприятеша дендезар да моттиге баха нах шерра эшача товарашца Iалашбар. Тхо гIертац яйгача промышленноста, экономика кхыча доакъой а ерригсоюзни фондий а баха нах Iалашбара хьастий метта дIаотта, оаха дер алкха цар лучунна тIаккхеташ дола хIама мара дац.

Тха ассортимента юкъе я металлически изделеш, скобяной товараш, эмаль даьккха алюминис, ингале, фаянса пхьегIаш; люстраш, бра, кхыйола сердало лу хIамаш; пластмассови изделеш, ловзоргаш, берий велосипедаш; кхалнаьха а маIача наьха а туалета предметаш, пхзата а тийга а изделеш; сувенираш халкъа-художественни промыслай произведенеш, и. кх. дI. Лоацца аьлча, уж да моллагIча кхыча моттигашкара хьатIаьнхухьачул укхаза тхоайцига хьадича гIойлевагIа дола товараш, хIаьта вокх оагIорахьара лаьрхIача республика ресурсех а цига бахача наьха къахьегама навыкех а пайда эца новкъостал а деш. Иштта арахец оаха Армене предприятешта юкъарпромышленни лостам бола цхьайола продукци а.

Цхьабакъда, экономика дегIвахар, предприятеи низалаш лакхдалар, хIаьта иштта кийдархоша хеттар совдувлар бахьан долаш моттигера промышленность, керттерча даькъе ше хиннача бесса региональни йолаш а юсуш, продукце дукхача тайпашка, хIаьта иштта цо пайда эцача ресурсашка диллача йоалашйоалаш республика гома чура арайоал, хIаьта цкъазе мехка доазонел а.

Тха дакъа долаш дола духха ха я. Амма, нагахьа санна хIанз цунгара хьал массала, ткъаь итт а кхыметтел итт — шийтта а шу хьалха хиначунца нийсдича, гургда, цун хIанзара потенциал практически керда хьаь хилар. 60-гIа шераш чакхдоалаш уж яр мастерскеш йоккха йоаца предприятеши, царех цхьаярех «комбинаташ» аьле йоккхий цIераш а йоахар, долчча бесса аьлча, ах-кустарни йола мастерскеш мара уж йоацашехьа а. Цар шера арахецар бархI миллион сом мах бола продукци. ХIанз унх сахьате министерства системе арахец бIаь кхозткъе итт миллион сома маьха товараш. ДегIдевад гуш долчча тайпара, тиъоза совгIа.

— Хетаргахьа, цу гIулакх дукха гIишлоеш хьалъе йийза хургья шун?

— Оаха пайда ийцар массехк наькъах. Къаьнача предприятешкара оборудовани хийцар. ХIаьта керда ираш еппесхьа а хIанзарча ханаца дикагIа товш йолча технически кIийлен тIа хьайора. Царна юкъе я, масала, гардинно-кружевной изделеи фабрика, ши промкомбинат, сувенирий завод, самоцветий хоздаргаш арахеца комбинат. ХIанз хьалъяь йоалаш латт чIегай-алтаний изделей завод, эмаль даьккхача пхьегIий завод, йоккха велосипедий завод. ДагадохарагIа аьлча, берий велосипедаш чухьарча рынкана лоатталь ца Iеш, Венгрена, Югославена, Польшана, Монголена лоаттаю оаха.

Юкхера а, мехка промышленноста доал делга эргадаьккха тоадара даькъерча юкъарча тенденцега хьежжа оаха хьаьйб хIараяр массехк специализированни, профилага диллача, вIаши тарача предприятеех латта боахама расчета принципи ларде лувца производственни объединени. ХIанз министерства системе я ткъаь шиъ йоккха объединени, комбинат, предприяти.

— КПСС ЦК ноябрьски (1979 шера) Пленуме дир моттигера промышленность дикагIа, керттердар — инициатива йолаш шерра наха хоеттаи дола товараш арахецара тIаккхеташ дола кхийсарах. Цу тайпарча инициатива масалаш дий-те Армене моттигерча промышленноста Министерства системе?

— Пленума решенеш чIоагIа тержам тIабахийта йийцай министерства партийни организаци тха предприятей парторганизацешкен. Министерства коллеги шоздагIа а хьежай планашка. Оаха лаьца керттера кииъ ба бахача наха ца тоьаш дола товараш дукхагIа арахецар. Уж да цхьадола культурно-бытовой товараш, пластмасса изделеш, цхьайола тийга хIамаш, мельхиорах яь лакха дикал йола столови прибораш, чо болча хIамай кийнаш, хозала лелаю доши хIамаш.

Армени йIаьхий яц бийдалга диллача, кхоачам болаш духхьал кхера мара бац тхацига. Да тхацига ахдрагоценни тIой — обсидиан, агат, яшма, сердолик. Царех оаха шерра пайда эц. Оаха иштта болх бе йолаяьйтай диатомит (эгара дикагIа йола, фильтровальни порошокаш, промышленни катализаторий носителаш, эгара цIенагIа йола веществаш, Iилман тохкамаш деш химически анализаш еча пайда ийбу веществаш шийх хьае йиш йола лоабата тайпаех цаI чакхбоаккха завод. Диналта диллача армянски диатомит дунен тIа дикагIбарех ба. Ала йиш йолаш да цу производства кхоане дика хургйолаш я аьнна.

— Iа дийцачунга диллача, шун промышленностах «моттигера» аьлча сов кIезига долаш да гIулакх.

— ХIаьта я духхьал цу тайпара я тха промышленность, цун декхараш кхыча доакъошка кхоачаш а дулургдоацаш шоай тайпара да. Амма цун структура, масштабаш, технически Iалашъяр, хьо баьь дув, дегIаенача социализма экономика кхиа боагIаьа хIанзарча ханарча боарамга кхачара дикка юхо гIертад.

ТIатохарда аз, 1976 шера СССР моттигерча промышленносте эгара хьалха оаха хьайир тхоай Iилмапроизводственни объединени. Цуна чуйоагIа конструкторско-технологически проектни институт, лаьрхIа йола (тхоай даькъа гIулакхашта) конструкторски бюро, Iилман ларда тIа къахьегам вIаштIехьбаккхара центри опытни заводи. Цу объединене квалифицированно Iалашду моттигерча промышленноста технически база дегIайоагIилга, чоалхане инженерни экономически расчеташ, уттаю Iилмани организационни документаци. хIаьта иштта кийчъю шоай предприятешта технологически оснастиеи стандартизировани йоаца оборудовани. Цу дерригне гIо ду тхона, оалаш долча тайпара, вахарца цхьана гIа боахаш даха.

ДIадахача шера непатеха арабаьнна «Планировани тоаяраи производства эффективности балха дикаллаккхьяра боахама механизмо еча воздействе низ совбаккхарахи» бола КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советеи соцам. Соцам тIа белгалдаь гIулакхаш кхоачашдара тха даькъе хьаьй министерства керте а латташ йола совет, цуна юкъе ва министра заместитель, министерства отделий начальникаш, йоккхийча предприятей кулгалхой. Из болх хIанзза мара дIаболабенаб, цун итоге ювца мегаргда массехк шу даьлча. Тийша ва со, Армене моттигерча промышленносто цу хьакъехьара ший декхараш толамца кхоачашдергхиларах.

(АПН).

Литературни оагlув

Поэтий керда стихаш

ЛЕНИНГА

Сийрда малх хинна
Замаца эьо вах,
Сиглар седкъий санна,
Вай цхьана дех.

Ів хьийхача бесса —
Хьаьнал къахьегаш,

Ів хьийхача бесса —
Коммунизм хьаьвеш,
Дим тхо дахаргда,
Сий доле Ленин.

ОЗИЕВА Аьсет.

Дошийыйн-Юртарча школа дешархо.

АРЧАКОВ Саин

* * *

Керда хоамаш,
Керда уйлаш,
Керда иллеш,
Керда тамаш —
Безам ба са
Хlара денна,
Кердал тlаьза
Хlара цlенна.
Керда гlозал,
Керда хозал,
Дегай йlовхал,
Цlенал, ховхал,
Кердал, кердал...
Безам ба са
Хьа сердалах
Ши бlарг биза.

* * *

— Мух боала, миха,
Дарзашта, дуlашта,
Сово низ тел хьона
Духьала латта?
— Безамга хатта.
— Эрийча ара
Хьогало кlалеуте,
Сово низ тел хьона
Хьогал ла атта?
— Безамга хатта.
— Нагахь мо цlаьхза
Наьнъ тlа ког дlаканйитте
Іовжача, сово
Низ тел хьона гlатта?
— Безамга хатта.

АХИЛЬГОВ Микаил

ВА СО ВIАЬХИЙ

Ва со геттар
Віаьхий
Йолаш доше
Даьхе.
Михо, бах тlар
Зиза мо,
Хьест со
Даьхен безацо.
Шовдангахь,
Дак санна,
Цунгахь кхуьд
Со денна.
Кlаьдлуш вац
Цо цlаккха

Цох сай
Илли деккха.
Лаьгlац
Дега але,
Летац
Шийла бале.
Еррига Даьхе
Санна
Вахар
Дазадение
Вахаш ва
Со лаьтта.
Цудухь вах
Со атта.

ОСМИЕВ Хьамзат

ХОЗАЛ

Дега тоамбеш хоза деций
Тlера гlийла Іи а гlеттеш
Кърда аьла улле кха,
Къахьийгача ахаркоштa
Лаьттан комоаршна а гойташ,
Форд мо, шершаш латта кlа!

Сона зеташ, цул хозагlа
Ер де але кlема доецаш,
Дог ма Іабба хоза хул
Аракь даьжа, маша Іоздаь,
Безза-безза гlа а боахаш
Ферме доагlа бежа Іул.

Хоза еций аьнна бlаьсти,
Ізнем меттел, са мел доаллар
Сомадоаккха, дийнду хе,
Цу хамаца эиза тахa
Цкьа тамашне къоарзлу аре,
Лоа мо кlайлу боале гlа!
Вахар-велар хоза деций,

Нана-Даьхен халкъаш санна,
Цкьа барт болча дезаль!
Тамаш йолаш хоза еций
Малх хьалбоалаш в чубузаш,
Тов мо, цlийлу сигале!

Вай бlарг хьоастеш хоза деций
Кlайбеннача Беш-лоам кертe
Лай тlа доага маьлха лир,
Е Іуйрийна малх хьалбаьнча
Цу бодигий бесилгаш тlа,

Жоахьараш мо, къега тхир!
Санъердалуш, дог гlоздоаккхаш
Хоза хlамаш вайна гонахь
Кхы а кхы а дукха де.
Царех хlара бехталйоаккхаш,
Уж хозланаш йоезаш хулга
Вай массане а декхар да.

УГУРЧИЕВ Азмат-Гири

ЛИЙХАЯЦ АЗ ОАТТО

Са шераш, кlаьз гуйренгахь
дlадеста,
Зе цо кхуьш чезка долхеш
да,
Бера вемел дегlацар
дlакъаьста,
Са малх делкъе кхьача
кьежаш ба.

Бакъда, лийхаяц аз дега атто,
Дегlа дале хургда ехадац,
Малла боккхе тlаккхечарех
хало,
Со низ беха юхевьиевац.

Юхевала йиш яц ьахар дего,
Хьай мул тlехьа бита
мегаргбац,
Гlьерал тlехьа вуьцаргва
хьо халкъо,

Тlеххьа из хьа вахар —вахар
дац.

Хиенаь лаьттан кlеххар
кlора боеккхаш,
Новкъостешна болат
лоаладаьд.
Са кхаьнача даим хьалхa
волеш,
Аз берзате, хьаьнал
къехьийгад.

Къахьийгад аз кулгах
шоккаш йоеххаш,
Даьзан беркат денна
дебадаьд.
Сайга йоагlа ергlа кlала
юташ
Вахаргволцаш дегахь ингаг
аьад!

ЦХЬОАЛ

Дунен кlамош да дунен тlа
Хела, атта — ба-ба долеш:
Веза доттагlа вожаш тlеж тlа,
Нускал кхалхар дийха
дегlаш,

Кхы а массагl-массагl да.

Бакъда, уж массе а дицдеш,
Дуне къахьдеш, дог доздеш,
Аьрга таьзет кхоа тlа оттош,
Аьнна йоецa, кхайка йоеца
Іаьрма сармак — из цхьоал
а.

Нагахь сага ловца бакхе,
Хьаша-да шоай тхов кlал
ваккхе,
Цатоам баьр къинтlоpа
ваккха
Шоа дег тlара безам хуле,
Цунца хьалха зерат дац,
Аля цунга, бlаразьеже,
Кулг—кулгах, наьхах —
накха.

Вай Кавказе моаршал хьатта
Йистедьинначул тlехьагl:
Доттагlа, хьо ма вусалва хье
цхьаь!

ДАКИЕВ Къоадар

* * *

Са зlамига волаш,
дагадоагlа,
Лаьтта дуаш вер со цlоагlа,
Нанас ца воалийташ кхоа ара
Чуехавора со, эгош тlоера.

Цун чам боабе нийдора
хьоале...

Хlама хилацар деттарех
тlоера.

Хlама хилацар даврех
хьовла.

Хlаьта а вувлар со кхоа ара.

Къайла в вохле, дуар лаьтта,
Дуаш санна меххаца даьтта,
Лоалахоша наьнагa оалар:
«Хlама дергдац, дицлургда
цунна

Воккха хинча гlа дицлуш
саннаe.

Нанна из бакъхургда моттар.
Бакъда, дицдензар аз лаьтта
даар.

Цунцара маза

Семлора со воккха ме хул.

Хlаьз дукхагlа дуъ аз из
хьалхочул.
Дlадаккхац лаьтта саго са
бера,
Наьнах а везац хlаьз кхера.

Массаза кхай тlа а воаллаш,
Оехаш, макха а боахаш,
Іаьгара бlаьстенга доахаш,
Гаьнаш дlайогlаш, хьуакъам
боахаш,

Айса сай кулгашца кийчдеш,
Дуъ аз хьаьна лаьтта.
Из дерригa — доландаь
даьтта.

Хlаьз дац со зlамиге бер...

Лаьтта децое сенах
бузабергбар кер?
* * *

Хала вордагlа гlерташ
йодача
Мискача говра, сай са декха,
Кийча ве со гlо де даим —
Віелла шеко яц.

Бакъда, дегlах низ боаллаш,
Борда дlаоза ловш йоецача
Воча говра тlехьара ворда
Тоттаргйолаш вац.

ЕКАШ Я ПОЭТА ОАЗ

ПАБЛО НЕРУДАЙ ПОЭЗИ ГIАЛГIАЙ МЕТТАЛА

Шийна дезача шийн халкъа, хьамсарча шийн Даьхен сийрдача кхоаленах цlаккха тошам бовш хиннавац поэт Пабло Неруда. Іеззла, халонашта, харцонна юкъе да гуш хиннай сийлахь-воккхача поэта, патриота, интернационалиста кортамукъаленна тlахьехаш йола сердал. Цудухьа нарагlдаьнна пунна укх тайпара мугlараш язде:

Ди доагlаргда,
Тешалахь,
Ди доагlаргда,
Мукъадоаккхаргда вай
Хий а, лаьтта а,
Сиг а, сердало а.

Шийн дерриге вахар, шийн боккха талант дукха хало лайначa Чиле халкъа паргlато бахьан лоаттабеча къовсама дlалуш ваьхав Пабло Неруда. Цхьа сахьт, цхьа минот хиннаяц цун сийрдача вахарца шийн халкъаца юкъаенна йоацаш. Цудухьа хила дезаькх из, паргlато, ираз бахьан къуйсаш вола саг цун поэтически произведенеш керттера персонаж волаш вайна гуш хилар.

Хила да Пабло Неруда цlи ца йовзаш бола мохк лаха. хургьяц. цун поэзи ца езаш нхьаккха моттиг. Цудухьа дуиен тlарча доккхийча мехкашкарча халкъий меттала йийна ца Іеш, кагийча къаьмий меттала а ен сийлахь-воккхача поэта оаз. Бакъда, цхьатарра йовхо лу цун мугlараша дерригача къамий поэзи езараштa. цхьатарра дегаш ураветтаду. Из вайна гу Пабло Неруда стихотворенеш гlалгlай меттала ешаш хилча. Уж хlана екаш я гlалгlай меттала, массехк бутт хьалха поэта Гагиев Гирихана гlалгlай меттала а яьха Нохч-Гlалгlай книжни издательства арахийцача книжкана юкъеяхай Неруда стихотворенеш, одаш, поэмаш.

Гаьнарча Чиле баьхаа поэт, цига хьаххеллад цо шийн поэтически йовзонаш. Амма моллагlча меттала уж йийшача а цо испански меттала язьеш хинна цун произведенеш цхьатарра низ болаш я, цхьатарра дегаш тохаделийташ я. Из ишта хилара керттера бахьан латт деррига къахьегама адамий, моллагlа мотт лебеш, моллагlча мехка дахаш уж дале а, социальни хьаштаи цаlаш хилар кхетадеш поэта шийн стихаш яьзьа хиларах.

Къовсама тlахьехаш ба Пабло Нерудай произведенеш хlара мугl, цо тlахьех вахар бахьан лоаттабеча къовсама, Іовжал эшаеш болча къовсама.

Хьалха! Хьалха!
Шахташка гlолла.
Кашамашка гlолла —
Валара футтаройна
хьалха!

Къовсамах, вахара толамах йола оди лаьрхlа мегаргйолаш я Пабло Нерудай хlара стихотворени. Шийн халкъацарча, къахьегама сагацарча безамах дизза лаьттaлуш доецача дего пэлергдацир унх тайпара мугlараш аьнна хеталу поэта хlара стихотворени, хlара ода ешаш хилча. Цудухьа вахарца дувзаденна вахар хоздара, товдара лаьрхlа да Нерудай творчествацара «дерригa а. Кхьметтел, безам а вахар хоздара болча къовсамах лерхl цо. Ишта «Хьоца» яхача лирически стихотворене тlа цо езачунга дlакхайкаду: «Хlаьз воашта эш вай шиъ». Бакъда дlахо:

Эшац даьра,
Зиза вlаший кхувдалар
духьа-м.
Мерза мозз даар духье а
эшац.

Хала да Пабло Нерудай хlара стихотворенe. хlара ода йоацача статьяца боагlаш бола мах бе. Вахарнара керттера дар, башхагlлар гуш хиннад поэта. Къахьегама сага вахар хоздалар, тоадалар поэта чlоагlа ловш хиннилга тешал деш ба хlара цун мугl.

Зовне ва хьо,
бакъ ва хьо
Зовне ва хьо. бакъ ва хьо
Бакъдар санна,
Лаьтта санна...
Цхьаккха саг хиннавац
лаьтта
Ульянов Владимир санна
Лаьттацара волаш.

Уж мугlараш «Ленинх хетаьча ода» тlара да. Гаьнарча чилийцо а санна, иштта кердар Ленинах моллагlча аьамах водчи къахьегама сего а. Ленин цар дегашта гаргa хилар бахьан долаш да из, гаргара мел волчун гаргагlа хилар бахьан долаш да. Из кхетадеш хиларах латт Пабло Нерудай творчества низ.

Чилийски поэта-коммуниста геттара чlоагlа сий дар санна хlама дар «Халкъашта юкъера машар чlоагlбарах» йола Дунен халкъашта юкъера Ленински премий цунна лар. Тахан вайца вац поэт, къовсаме латташ ваьгар ала мегаргда цунах. Бакъда, къовсамхой мугlаре латт хlара цун стихотворени, хlара цун ода, мугl.

Хlанзалда гlалгlай меттала арахийца хиннаяц Пабло Нерудай поэтически произведенеш. Цудухьа укказа къаьстта белгаллаккха лов цун стихаш, одаш гlалгlай меттала яхар а цар къаьсттача книжка арахецар а поэта Гагиев Гирихана нарагlдаьнна боккхача лоархlаме хlама да аьна. Хlаьта из цунах дика лоархlа а ваьв.

Аьлвад ВЕДЗИЖЕВ,
йоазонхо.

С. ШАДИЕВ

ДАЬЦИ

ДУВЦАР

Дукха ха я са Даьци дlаьяьлла, цхьабакъда, віалда а дагара а ца дôалаш дукхaла латт сона цун хьамсара сибат, дог хьоастаьш хьийна шн бlарг, берхате кулгаш. Цхьа цlаь тайпара дар Даьце борал — кlезига оагlора лестаьц, аьтта кога астагlа лелхаш санна лелар из. Йиар Даьций астагlа, зlамига йолча хана деня Іомадаь хила деза-их цо из борал.

Кlаьда, саг хьоасташ санна дар Даьце лер. Мел чlоагlа эгlазьяхача а тlачовхацар сона из, цхьабакъда, раьза йоацаш бlарахьежача, шод техача санна хоагавора, аз даьча дота хlаманна со декхе воаьккхаш. Хlаьта а сиха доасталора Даьце дог. Цу хана еррига вас дlайоаккхаш юха а со хьесташ хьежар цуи бlаргаш. Віаши чlоагlа дукха дезар тхо тхоайла. Бера хanарча са вахаре йоккха моттиг дlалоацар оаха цхьана аьккхачa хано. Цунах сана дагадоагlар дувц аз?

Дай-мехка тlом чаккхбаьначa хана диъ-пхи шу даьна кlаьни вар со. Даьце массанахьа а зигаш тийтха, чилла хинна яр са цаl мара йоаца бихтараш даьхха хачи. Из а хlама дацар. бера ханара са деррига вахар ийрчадоаккхаш тха цlагlа доккха во деладенар: цlаьхха цамогаш а хинна елар са нана. Цу хана аз кхетадацар саг валар фуд. Кlайча кисена юкъе а елла из кашамашка йихьача дукха вийлахар со мама чуйоалас. яхаш.

Из дlаьяьча тхо кхоъ дисар — папан, Даьцин, сон. Папа Іуйрийна балха вахача сарраьа со вимачул тlехьагlа мара чувагlацар. Цудухьа кlезига бlаргагора сона из. Даим Даьцена цхьана хулар тхо. Хоза а дахар. Кlезигнlеенга ерзаш, ерзаш латтар нана дlаьлларах са дега хинна чов.

Цхьан дийнахьа дукха нах гулбелар тханцига. Аз кхетадацар уж хlана баьхкаб. Сайнийна берригаш а чубахача цхьан гаргарча кхалсаго «ер хlанзчул тlехьагlа хьа мама хургьяи», аьнна, ца йовзача кхалсага се карахоавийча, гlаргlе мухь а баьнна цун карара а ийкха Даьци йолча веддавар, яхаш, дувцар сох со кlезига воккха хилча.

Папас доаладаь нускал юххьанца дика дар соца а Даьцеца а. Бакъда, из тха цlагlа чудаьнна дукха ха ялале хуицавала волавелар папа. Хьолда, цо нускал доаладале, фуннагlа ена а цхьа совгlат дахьар сона папас. Хlаьта балха ваха ца везаш цlагlа висача дийнахьа соца ловзар. Тlехь-тlехьагlа ваьлла а со воацаш мо мара тернаенацар, цхьайолча хана са бехк бале а беце а тlама тохаргьяр. Даьцена тlачовхар. со по во Іомаву, яхаш. Духьала хlама илацаар цунга Даьце, из баьхвоцилга шийна хоьвше а.

Кlезаг-кlезига, доладий хийрдаьлар тхо папийца а тlехьагlа цун нускалца а. Хlана аьлча, папайга хьежжа, вогlа хулаш латтар тхона из в. Из къаьстта хоаделар сона Баьталгири цо вича. Тха цlагlа мел вар цу Баьталгирега латта везаш вар. Цун ага тlа моза Іохайча а. со е Даьци бехке хулар. бийсана из сомаваьлча Даьцин гlоттаергьяр.

Іурре гlаьтте цlагlа де мел эшар дора Даьце. Божа бетар. доахан Іулага лоахкар, цlеношка цхьалхе йора. Цул совгlа, тхо меттара гlоттале Іи хьалъухаш латташ хулар по тхона кийчдаь даа хlама.

Аз а сайна могача бесса новкъостал дора Даьцена: сахилале ведда вахе хи тlара хий захьар, цlагlа вув хьоккхар, колошк-ника цlенйора. Даьце Іомавир со Іурре гlетта.

— Къонахчоа эхь да малх лаккбаллалца метта керчар, — оалар цо.

Тхо хlама даа Іохайшача, Іохийца мосаш а йолаш, набарах дийста бlаргаш дlа-хьакъерзадеш, яй хьоттар са даь-сесаг. Тlаьнха, зурма санна, ле йолалбра цун бага. Из тlехьа гlаттара а бехи тхона Іотlабулларгбер:

— Ахкар сийсара «хар» делла наб мича яьтай соса-яй — яхаргдар мара хьалхашка, тхоца цхьан цlагlа ше вхлача санна. Даьце аьа-м оалар бийсанна «хар», из а гетгара кlаьдьелча мара алацар.

Папа балха вахача, бахьан а даьхкe доаллаза яхача Хьабаьршига йодар даь-сесаг, е дика шийна хlама а дой Іоюкъаргъяр, Баьталгири тхьовсаре южаш санна.

Тхо Даьцена цхьана дусар. Цlагlа лостам баь яьлча йоачlинг бе а делле тха хьувза е цхьаца хlама тега Іохоргъяр Даьци. Ше цхьаьца хlама дешие а сона шийна хеза санъердаме хlама е ше йоl йолаш бlаргадайнар дувцаргдар. Къаьстта дукха хlамаш хоара цунна пачхаьа замах. Хlана аьлча дукха зулам даьнна хиннад цунна а цар цlенна а пачхаьа Іаьдалгара.

Вай мехка Николай-паччахьа дlавоаккхаш дезал а болаш саг хиннай са Даьци. Гlалгlай мехка вовзаш а сий деш а къонах хиннав Даьце да, Элбазар. Ше вуьргяле а харцлувргвоацаш, нахана хьаьнала вахаш, денал долаш саг хиннав из. Къеча наьха бекъо янихар дукха бlаьхийча нахаца дуьнхазла къовсам лоаттабаь Элбазара. Даьци цун йоккхагlйола йоl хиннай. Из а къонгаш а шийн оамал йолаш кхебеш хиннаб цо. Даьце дас оалаш хиннад: «Гlулакх ма леладелаш харцлувча нахаца, царна моллагlа а по хlама де эхь хетаргдац».

Віаьхийча нахаца даим къувсавалараx, тийшача балхах бехи а баь лаьца Сибаргlа Іовахьийта хиннав Даьце да. Из Іовахьийта шу далале империалистически тlом хьайнеб. Цу тlем тlа бахачара цlабаьхкабац Даьце цlенда а воша а. Кастале Сибаргlа да кхелхав, аьнна, хоам кхаьчаб царга. Царех йийлха кхоачаш цун бlаргаш доккъалаьа а кхелехьа Гlалгlайчене граждански тlом кхаьчаб.

Деникина кlайча эскара духьала эттай Даьцьр юрт. Цу хана ийнитта шу даьнна Іалаудин яхаш воl хиннав Даьце. Моастагlа юрт яккха тlагlертача пунна духьала баьнна хиннаб топ бе йолла йогаргдола мelавар а кхалнар а. Шийд да санна, дегlана низ болаш, ийсархоел дукха а лаьхагlа дегl дахьаш воагlаш, кхелета зlамига саг хиннав Даьце воl, Іалаудин. Цу хана даьккха цун сурт Даьце леладеш бlаргадайнадар сона.

Наьха мел вар а моастагlчоа духьала эттача, шийвар юхасоцаве мегадац Даьцена. Іалаудин моастагlчох лата вахача. Іе ца луш цига яхай из. бlухошта дlайха чlаьнилг а яйпа.

Цу дийнахьа цоза тlалета хиина моастагlа юха а техa, повнаш аьраш довна юкъера арабоахаш, тlема кхоачам кийчбеш, окопаш йоахаш хиннаб юртахой Даьци дlанхальчача. Царна чlаьпилг дlа а деина новкъостал де эттай из. Іалаудина бlаргайнай шийн нана, цхьабакъда. нaха хьалхашка эхь хийттад цунна хьатlавена йист хила, хlаьта бlаргаш-м даим уккангахьа леххаш хиннад.

Эгтара тlехьа. цхьан къонахчун пхьарса яь чов схкаш из йоаллаш. Іе на луш хьатlа а вена поатронаш йиййхай цо чов яьча къонахчунгара. Гера кхы бе долла йиш йолаш хиннадац бlухочун кулг. Цунгара юхейнса поатронаш хьа а яйпа. Даьцега шортигa аьнад Іалаудина:

— Мама, дlаьила, цlагlо, со хилча кхоачам ба укхаза...

— Лоралелахь, са кlаьнк, — аьннад цо Іалаудин дlаводда.

Кхоалагlа тlагlертов моастагlа. Вайбарнйчул дуккха а совгlа хиннаб цун низ. Догlа санна моастагlча шоашта гера тlалавлалча а кхы гlа тlехьашна боллаш хиннабац юртахой. Цар чоашш ехна кхоабеш хиннабац кхалнях, царца Даьци а хиннай. Кхоачалуча кхьачай поатронаш, гонахьа дувлача герзо кlур баьб. Гlалгlай турпалий мугlараш лаьгlлуш латташ хиннад. Хьалхарча онова чура цхьаьнe доладаьча гlийлача илле оаз хьахоззаше а дегаш ураоттад бlухой. Илли хьал а лаьца, гонахьа дувлача герза таташ Іотоlадеш. еррига атагlе кхайкаеш тlехьа аьннад къонахоша. Къонахий оаз хеза моастагlа эгlазадах, цар денало, сел чlоагlа уж духьала оттаро кхы а бирсваьа из.

— Фу ховдаде деза цу Іовдалча лоамарой! —, цlогlарч аьннад царга дорхбенна. Кlайгвардейций инарало приказ деннад йоккхий топаш отташ юрт Іошаьръе, аьнна.

Хьалхара ши йоккха топ яьлча, шалташ а яьха, ма дагтара оалаш илли а долаш моастагlчоа чухьиlлхаб юртахой. Царна юкъе хиннав Іалаудин а. Даьце цу сахьате зийнав из. Хlаьтта яь цlена гlовтал а ювхаш, дас тlем тlа водаш йита шилта аьтта бе а лаьца моастагlчоа ведда тlаводаш хиннав Іалаудин. Цун хьалхара а тlеххьара а тlом хиннаб из. Шевар вежав уж цига. Даьцена тlехьагlа кораваь шийн воl. Моастагlий декъашта юкъе, дlахьа даха ши кулг я долаш аркъал уллаш хиннав Іалаудин. Аьтта бе тоlаь шалта моастагlчун цlеща дьикха хиннай.

Уж шевар цхьан наша дlавелла хиннав цар. Цу дийнахьа кlайбелар са корта, йоалар Даьце, кийнвчун гlайгlа е. таьзет оттаде хи ядар цхьаьнe а, моастагlа юрта чуволлаш латтар, цlенох дlи а етташ.

Тlом чаккхбаьлча да-наьа доацаш висача шийн вешин воlаца, са даьца. яха хьаевай из. Са папа шийтта шу даьлча гlоне кхеваьв Даьце. Тха цlагlа цунах массане и Даьци аьле мара цlи ца яьнхарах, со а Даьци яха ваьнна хиннав.

Дукха хlама бlаргадайна, хало Іайша, наха сий деш саг яр са Даьци. Вахара халонаша а балаша а цун са кхоачадича санна а хеташ, сай бериш хьаькъал дlа ма кхоачча цунна дика хила, халахетарех из лораe гlертар со. Цхьабакъда, сона хийттача бесса кlалийса, денал дайна саг хиналцар са Даьци. Денал долаш из йолга гучадаьлар массанена а тха цlагlа хатар нийкхача.

...Ахкан дlайха деноош латтар. Тха юртара нах кхай тlа цхьацца балхаш деш бар. Тхо юрта йистте кlи канаш лохьадеш доахача хана. сов дукха Іовийрза ваьлла букъ лаза а баьнна. хьалийсвелар со. Хьалийслуише а тхоай юртагахьа дlахьежар. Зlамига волаш са оамал яр юртара араваьлча, юха а хьеже дукхача цlеношта юкъе тховйдараш лоаш. Ишта хьалийсе а вена, бlайха хьежача маьлха кулг духьала а хьекlа, юртарча цlеношта юкъе тхоайлараш лаха эттар со. дагахьа цхьанкха хlама а доацаш. Хала дацар тха цlеношлаха, хlана аьлча лаккха кхо миха ятlар царна хьалхашна. Со Іохьсежача: йийхашта юкъерa хьалъуха хlура эийра из, цигахьа Іоудаш бар юрта бисa йистий а берш а. Тохаделар са дог. Сайна миха Іойийрза йоалдача Даьцега цlогlа техар аз:

— Даьци, вай цlеношм дац уж доагараш?

Аз пlелг тlаьекхача оагlорахьа Іо а хьежа, ка техa юхе лаьтта гали хьаййцар Даьце.

— Жя, вадалахь, — аьнна Іохьийдар Даьци, терка а теркаш. Цул хьалха а ваьнна Іоведар со а. — Мича, мича? — цlогlа техар цо кхераенна, — кхай тlара лах оарцагlбаьа!

Кхай тlа болх беш баьхна нах а болаш со дlакхаьчача бонъонца доагаш дар тха цlеношl. Цlи йоае гонахьа хий дацар. Из гаьнара кхаьха дезаш дар. Хlаьта шо-шовн цlеношна хинна хий яьнача цlерах дlадийтта кхоача а даь, шоаш фу дергда ца ховш латтар истийн боккхий нахи. Царна юкъе гуш яцар Даьци. Из лохаш, царна бlарахьежаш со латташ. цlаьхха наьха цlогlарч а даьнна юхахьежар со. Баьталгири мархlа а воаллеш доагаш латтача цlеношкара едда арайоагlа Даьци йийра сона. Лотаенниар цуй коч а керта тlара йовланх я. Баьталгири юаргlана юкъевоаллар. Из цхьан кхалсагага дlа а венна, наха цlогlарч детташе а юха чуедар Даьци. Цун денало дог ураоттадаь тха юртара шин къонах а тlехьаведар цунна. Даьци, аьнна, цlогlа а йийнха со а дlаведар, цхьабакъда, цхьан низ болча кулгаша лаьцар. Массехк минут лаьча текхаеш са даь-сесаг арасера цхьан къонахчо, цунна тlеххьа Даьций белаж тlа а йилла арaера шоллагlчо. Цул тlехьагlа цхьацианахьара лотаенна тха метта воартал а кхыйола хlамаш а йоагачара кlалхарьяьхар наха. Хlаьта цlеношдаьгар. цlи йоае низ дlа ца кхоачаш.

Тlехьагlа гучадаьлар цlи ялара бахьан. Тхо цlагlара арадаьлча, запавеснаца кораш дlа а къайла нlаьрах чlуг а елла Баьталгирега Іойжжа хиннаяр са даь сесаг. Сомаваьннача Баьталгире цlалеторгаш хьа а ийца пишка юхе лаьтта яув лотабаьб. Тlаькха цlи ма яьлинге а кхеравенна сох Даьцин уллача цlагlа чу а ийнха менгена кlал лечнъав. Корах чуяьлча из кора ца воагlаш лелаш лотаденнад Даьцена тlера барзкъаш а. Юххера а шийн менгена кlалхара кораваьа цунна из. Хlаьта Баьталгири аравьнхача, Даьцена нус дагаскай. Из лаха эттай из. Менгe тlа Іойижача тхьайса, кlуро санхетом чура яьккха хиннай са даь-сесаг. Из араяккха дагахьа шоллагlа Даьций чуедача. тхов тlара боагаш латта бекъа чу а бежа кертах кхийттаб цунна. Цига тlакхаьчача къонахчо арасиан из.

Даьценен даь-сесаган чlоагlа човнаш яьр. Шин бетта лай боалн яхаш больнице баьдар уж. Даьцегара хьал халагlа дар. Йоагарьал совгlа, кертах кхийттача хlамо из аргlйоацаш чов яь хиннар.. Санхетам чу ца йоагlаш дlаьлар из. Хlаьта даь-сесаг йийрзар.

Иштта, яхаш санна, алар а наьха дукха хилар цун.

Даьци цlаьхха а дагаръялац сона. са кер чу, аз лелаеча гlулаихашка, са вахарца ях из. Чlоагlа наьъадоал сона цо зlамига волаш даь хьехараш. Дукхаза лораьаьи цар со воча, наьха дог кхардаргдолча хlамаех. Дlахо йодача хана а лоравергва.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

Грозненски мехкаьтта укхшуно дlахойт укх шера 1 апреле дена 1 июне кхаччалца деша 8-чен 10-чен классий дешархошта подготовительни курсаш хьаедлаш хилар.

Подготовительни курсашка болх беш хургба опыт йола хьехархой, хар новкъостал дергда деша отташ дlалуш йолча экзаменашта дешархой толаме кийчбара.

Подготовительни курсашкарча занятей хьакъехьа да кхетар хатта укх адресагlа: гор. Грозный, улица Клары Цеткин 14/53, № 222 йола кабинет, телефон 2-63-09, хlара денна 9 сахьат даьлча дена 17 сахьат делалца.

ТЕЛЕВИДЕНИ

25 МАРТ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Хаъ».
8.40 — Іуйранара гимнастика.
9.30 — Берашта. «Нида яхача чайтонгаца хиннараш» яха Іиадмал - популярни фильм 4-гlаь, 5-гlаь, 6-гlаь сераш.
10.25 — «Къоначара кхоллам».
10.55 — «Кинонахъбара клуб».
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «Юрта вахар». Кинопрограмма.
15.20 — «Шоаш дола моттиг хьайозьийта, эурнаьчий!».
15.40 — Греческий халкъара ансамблах концерт.
16.15 — «Цlе нагонаш». Телевизионни художественни фильм. 2-гlа сери.
17.15 — «Поэзи». М. Рязнотн.
17.45 — «Іилман кхьар».
18.15 — «Капитанана Врунгелана хиннараш». Телевизионни мультфильм. 4-гlаь, 5-гlаь, 6-гlаь сераш.
19.45 — «Тахан дуней тlа».
19.00 — «Алкоголизм». Лора беседаш.
19.30 — Концерт.
20.00 — Къахьегаме хьакха деттараш.
20.15 — В. И. Ленин ваь 110 шу дизарга. «Аппассионата» яха художественни фильм.
21.00 — «Хаъ».
21.45 — Документальни экран. «Тахан дуней тlа» — информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

16.55 — Дешархошта. «Карлик Нос» яха телеспектакль.
17.55 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (гlалгlай меттала).
18.10 — Киножурнал.
18.20 — «Нохч-Гlалгlайче гlолла».
18.40 — «Кхьа яха телевизионни фильм.
19.00 — Атеристически тематегlа йола передача (нохчий меттала).
19.10 — «Инженерайн зуре» — телевизионни фильм.
19.40 — «Халкъа тlахьоамана авраь».
20.00 — «Бийса даьккха хийла шун, берашl».
20.15 — «Сайре вина хийла шун!» (нохчий меттала).
21.00 — Концерт.
21.45 — «Лаьттан дагалоамаш». Телевизионни художественни фильм. 1 сери.

26 МАРТ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Хаъ».
8.40 — Іуйранара гимнастика.
9.15 — «Нида яхача чайтонгаца хиннараш» яха Іилман - популярни фильм. 7-гlаь, 8-гlаь, 9-гlаь сераш.
10.00 — Берашта ашарlа. ГДР-ера передача.
11.10 — «Аппассионата». Художественни фильм. Йистедаьнча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Іилман - популярни фильм.
15.10 — «Шахматни школа».
15.40 — Хьа ленински библиотека.
16.10 — «Цlе погонаш». Художественни фильм. 3-гlа сери.
17.15 — Халкъа ашараш.
17.20 — «Буратта шу хьаьнараш». Хьалхара передача.
18.15 — «Капитанана Врунгелана хиннараш» яха мультипликационни фильм 7-гlаь, 8-гlаь, 9-гlаь сераш.
18.45 — «Тахан дуней тlа».
19.00 — Хоккей йола СССР чемпионат. «Спартак» — «Динамо» (Москва).
21.00 — «Хаъ».
21.35 — «Музыкальни вахар». Телевизионни журнал.
22.30 — «Тахан дуней тlа».
23.05 — Футболах йола Дунен халкъашта юкъера новкъостий матч. Болгари — СССР. 2-гlа тайм. Софиера передача.

II ПРОГРАММА

15.30 — «Зиманхо» (гlалгlай меттала).
17.20 — Киножурнал.
17.30 — «Дукхагlа мура вахавар тlехьа» (нохчий меттала).
18.00 — Художественни фильм.
18.20 — «Нохч-Гlалгlайчу гlолла».
18.40 — «Шоана, дай-нанойl» (гlалгlай меттала).
20.00 — «Бийса даьккха хийла шун, берашl».
20.20 — «Механики континентни гlолла».
20.45 — Телевизионни документальни фильм.
21.00 — Ф. Калинников. Хьалхара симфони.
21.45 — «Лаьттан дагалоамаш». Телевизионни художественни фильм. 2-гlа сери.

РАДИО

25 МАРТ

6.40 — «Юртара вахар» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.20 — «Сердало» газета обзор.
7.25 — Ашараш (гlалгlай меттала).
7.30 — Ховмаш.
8.25 — Илли оал Агхабова Іайнас (гlалгlай меттала).
8.45 — «Ленински, коммунистически хьисапе лаха, болх бе, къовсам хоттабе» (эрсий меттала).
9.15 — «Тхога язду» (эрсий меттала).
9.30 — «Къона замахо» (гlалгlай меттала).
16.00 — Передачий программи хьоттамаш (эрсий меттала).
16.03 — Коммунистически субботника накъалолдаш. Беседа (гlалгlай меттала).
16.15 — «Тlехьабухараш боацаш бе болх». «Йолам, кхолам, дахарь». «Чечингстройтранс» яхача объединенера передача (нохчий меттала).
16.30 — «Производстве кьалха латтараштa». Концерт (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гlалгlай меттала).
18.30 — Ховмаш.

26 МАРТ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.20 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.25 — Ашараш (нохчий меттала).
7.30 — Ховмаш.
8.25 — Мехкаьлтта газошкаш цlеча шоаттдена (эрсий меттала).
8.40 — Шахбулатов Іадиана иллеш (нохчий меттала).
9.15 — «Буржуазни демократе харцонаш». Беседа (эрсий меттала).
9.30 — «Барт болча везаре» яха радиовыпуск (гlалгlай меттала).
9.50 — Ашараш (эрсий меттала).
16.00 — Передачий программи хьоттамаш (эрсий меттала).
16.03 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени» (нохчий меттала).
16.15 — Нохч-Гlалгlайче Советски Іаьдал этта 60 шу дизарга. «Хилен сийлахьи ниъа» (гlалгlай меттала).
16.30 — «Хьехамча — лаьхара цlи». Зарисовка (гlалгlай меттала).
16.45 — «Бlаьстин сахьатах ийда эша». Репортаж (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гlалгlай меттала).
18.30 — Ховмаш.

Хоастам

Тахан республике гlоллеи Грознен хувцалуш моркаш а йолаш, Іуйрийна йовчан а йолаш, дохи а доаллаш, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 3—8, Грозне — 5—7 градус йовкал йолаш хилен тарлу.

Кхоана моркаш а йолаш, цхьайолча моттигашка йовчан а йолаш, дохи а доаллаш, малхбоалехьара секунде 2—7 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана —2 +3, дийнахьа +2 +7 градус йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителя — 9-24-03; бехктоххама секретаря — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностен транспортен — 9-24-01; юрта бахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кисьмой — 9-24-07; корректорсе — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92, Телефоны: редактора 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

ОФ00127. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1518.